

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«Цифрові технології фінансових ринків»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	07 «Управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: денна
очна (денна), заочна, дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Торгівля акціями на міжнародних фондових ринках»

(назва теми)

здобувача Юдіної Евеліни Юріївни

(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: Майстер Анна Володимирівна

(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: _____
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

Київ 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТОРГІВЛІ АКЦІЯМИ НА МІЖНАРОДНИХ ФОНДОВИХ РИНКАХ	6
1.1. Економічна сутність акцій та механізм їх обігу на фондових ринках.....	6
1.2. Функції та роль світових фондових ринків у перерозподілі капіталу.....	11
1.3. Нормативно-правове регулювання торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках.....	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИКО-ДОСЛІДНИЦЬКИЙ АНАЛІЗ ТОРГІВЛІ АКЦІЯМИ НА МІЖНАРОДНИХ ФОНДОВИХ РИНКАХ.....	23
2.1. Методичні підходи до оцінювання розвитку міжнародних фондових ринків акцій.....	23
2.2. Аналіз динаміки та структури торгівлі акціями на провідних міжнародних фондових біржах.....	29
2.3. Оцінка ризиків та факторів впливу на торгівлю акціями в умовах глобальної нестабільності.....	40
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТОРГІВЛІ АКЦІЯМИ НА МІЖНАРОДНИХ ФОНДОВИХ РИНКАХ.....	51
3.1. Ключові проблеми функціонування та регулювання торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках.....	51
3.2. Міжнародний досвід розвитку та регулювання торгівлі акціями: можливості адаптації.....	55
3.3. Напрями підвищення ефективності та стабільності торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках.....	63
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена зростанням ролі фондових ринків у забезпеченні ефективного функціонування глобальної економіки та перерозподілу фінансових ресурсів між країнами, галузями та суб'єктами господарювання. У сучасних умовах фінансової глобалізації акції виступають одним із ключових інструментів залучення капіталу, що дозволяє підприємствам забезпечувати інвестиційний розвиток, а інвесторам отримувати дохід та диверсифікувати ризики. Водночас існують невирішені проблеми, пов'язані з недостатньою прозорістю фондових ринків, високою волатильністю, нерівномірним рівнем розвитку національних ринків та недостатньою інтеграцією України у світовий фінансовий простір. Це обумовлює необхідність поглибленого дослідження механізмів торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках та їх регуляторного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти функціонування фондових ринків досліджували такі вчені, як В. М. Шелудько, В. Л. Осецький, В. І. Міщенко, О. І. Барановський, Ю. М. Коваленко, О. Л. Пластун та інші. Питання розвитку фондового ринку України в умовах цифровізації розглядали І. С. Кравченко, В. Д. Лагутін, Н. О. Борисенко. Серед зарубіжних дослідників вагомий внесок зробили Ф. Фабоцці та Ф. Мішкін. Водночас питання адаптації міжнародного досвіду регулювання торгівлі акціями до умов України в контексті євроінтеграції залишаються недостатньо дослідженими, що обумовлює актуальність та необхідність подальшого вивчення цієї теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти функціонування фондових ринків досліджували такі вчені, як В. М. Шелудько, В. Л. Осецький, В. І. Міщенко, О. І. Барановський, Ю. М. Коваленко, О. Л. Пластун та інші. Питання розвитку фондового ринку України в умовах цифровізації розглядали І. С. Кравченко, В. Д. Лагутін, Н. О. Борисенко. Серед зарубіжних дослідників вагомий внесок зробили Ф. Фабоцці та Ф. Мішкін. Водночас питання адаптації міжнародного досвіду регулювання торгівлі акціями до умов України в

контексті євроінтеграції залишаються недостатньо дослідженими, що обумовлює актуальність та необхідність подальшого вивчення цієї теми.

Метою роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках в умовах глобалізації фінансових процесів.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

1. розкрити економічну сутність акцій та особливості їх обігу на фондових ринках;
2. дослідити функції та роль світових фондових ринків у процесі перерозподілу капіталу;
3. проаналізувати міжнародні та національні системи регулювання торгівлі акціями;
4. визначити сучасні тенденції розвитку міжнародних фондових ринків;
5. оцінити проблеми та перспективи інтеграції України у глобальні фінансові ринки;
6. обґрунтувати напрями підвищення ефективності функціонування фондового ринку.

Об'єктом дослідження є процес функціонування міжнародних фондових ринків як складової глобальної фінансової системи.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти організації та регулювання торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках.

Методи дослідження базуються на використанні загальнонаукових і спеціальних підходів, що забезпечують комплексність і обґрунтованість результатів. У роботі застосовано методи аналізу та синтезу для дослідження економічної сутності акцій та фондових ринків; порівняльний аналіз для вивчення особливостей національних систем регулювання; статистичні методи для оцінки динаміки розвитку фондових ринків; системний підхід для узагальнення механізмів функціонування фінансових ринків; графічні та табличні методи для візуалізації результатів дослідження.

Теоретична значущість отриманих результатів полягає у поглибленні наукових підходів до розуміння сутності фондових ринків та механізмів торгівлі акціями в умовах глобалізації. Методична значущість проявляється у систематизації підходів до аналізу фондових ринків та їх регуляторного середовища. **Практична значущість** полягає у можливості використання отриманих результатів для удосконалення механізмів функціонування фондового ринку України, підвищення його інвестиційної привабливості та інтеграції у світовий фінансовий простір.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, зокрема закони у сфері ринків капіталу та цінних паперів, аналітичні матеріали Національного банку України та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, статистичні дані міжнародних організацій, зокрема Світового банку, а також матеріали офіційних сайтів міжнародних регуляторів фондових ринків.

Структура роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний текст роботи викладено на 72 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТОРГІВЛІ АКЦІЯМИ НА МІЖНАРОДНИХ ФОНДОВИХ РИНКАХ

1.1 Економічна сутність акцій та механізм їх обігу на фондових ринках

Акції як базовий інструмент фондового ринку виступають формою корпоративних цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку в статутному капіталі акціонерного товариства, а також забезпечують участь у розподілі прибутку та управлінні компанією. Відповідно до законодавства України, акція є емісійним цінним папером, який закріплює сукупність майнових і немайнових прав її власника, включаючи право на отримання дивідендів та частки майна у разі ліквідації товариства [2]. Економічна сутність акцій розкривається через їх здатність акумулювати фінансові ресурси та забезпечувати довгострокове фінансування підприємств, що особливо актуально в умовах розвитку ринкової економіки та глобалізації фінансових потоків [8].

Класифікація акцій формується на основі різних критеріїв, серед яких ключовими є обсяг прав власника, характер доходу, форма випуску та рівень ліквідності. Найбільш поширеним є поділ акцій на прості (звичайні) та привілейовані. Прості акції забезпечують власнику право голосу на загальних зборах акціонерів і право на отримання дивідендів, розмір яких залежить від фінансових результатів діяльності підприємства. Водночас привілейовані акції, як правило, не дають права голосу, але гарантують фіксований дохід та пріоритет у задоволенні майнових вимог у разі ліквідації компанії [9]. Такий поділ визначає різні рівні ризику та дохідності, що формує інвестиційну привабливість відповідних фінансових інструментів.

З позиції інвестора важливим є також розмежування акцій за рівнем їх обігу та ліквідності. Акції, що котируються на організованих фондових біржах, характеризуються високим рівнем прозорості, регульованістю та ліквідністю, тоді як акції позабіржового ринку мають підвищений рівень ризику через обмежену інформаційну відкритість та менш жорстке регулювання [5]. У сучасних умовах цифровізації фінансових ринків спостерігається трансформація механізмів торгівлі акціями, що проявляється у розвитку електронних торговельних систем та алгоритмічної торгівлі, які підвищують швидкість і ефективність здійснення операцій [13].

Інвестиційні характеристики акцій визначаються співвідношенням ризику та доходності, що є ключовим критерієм прийняття рішень інвесторами. Основними параметрами оцінки виступають рівень дивідендної доходності, ринкова вартість, волатильність, ліквідність та потенціал зростання капіталізації. Дивідендна доходність характеризує стабільність грошових потоків, які отримує інвестор, тоді як капітальний приріст пов'язаний із зростанням ринкової ціни акцій у довгостроковій перспективі [19]. Водночас висока волатильність акцій може свідчити як про значні можливості отримання прибутку, так і про підвищений ризик втрат, що обумовлює необхідність диверсифікації інвестиційного портфеля [3].

Суттєвим аспектом є також залежність інвестиційних характеристик акцій від макроекономічних факторів та стану фінансового ринку. Зокрема, рівень економічного розвитку, монетарна політика, інфляційні процеси та геополітичні ризики безпосередньо впливають на динаміку фондових ринків та вартість акцій [6]. В українських умовах додатковими факторами виступають інституційна нестабільність, недостатній рівень розвитку фондового ринку та обмежена участь іноземних інвесторів, що стримує повноцінну реалізацію потенціалу акцій як інструменту залучення капіталу [12].

З метою систематизації основних видів акцій та їх інвестиційних характеристик доцільно подати їх у табл 1.1.

Таблиця 1.1 - Класифікація акцій та їх інвестиційні характеристики

Вид акцій	Основні характеристики	Рівень ризику	Потенційна дохідність	Інвестиційна привабливість
Прості (звичайні)	Право голосу, дивіденди залежать від прибутку	Високий	Висока (змінна)	Висока при зростанні компанії
Привілейовані	Фіксований дивіденд, пріоритет при ліквідації	Середній	Стабільна	Середня
Біржові (лістингові)	Висока ліквідність, регульованість	Середній	Стабільна/висока	Висока
Позабіржові	Обмежена ліквідність, низька прозорість	Високий	Потенційно висока	Ризикована
Акції зростання	Орієнтація на капіталізацію	Високий	Висока	Висока для довгострокових інвесторів
Дивідендні акції	Стабільні виплати дивідендів	Низький	Помірна	Висока для консервативних інвесторів

Джерело: побудовано автором на основі [8; 9; 19]

Класифікація акцій дозволяє систематизувати різні типи корпоративних цінних паперів залежно від їх економічної природи та інвестиційних властивостей, що сприяє підвищенню ефективності інвестиційних рішень. Водночас інвестиційні характеристики акцій формуються під впливом як внутрішніх факторів діяльності компаній, так і зовнішнього макроекономічного середовища, що обумовлює необхідність комплексного підходу до аналізу фондового ринку та управління інвестиційними ризиками.

Організація обігу акцій є ключовим елементом функціонування фондового ринку, який забезпечує трансформацію заощаджень у інвестиції та формує механізм ефективного перерозподілу капіталу між суб'єктами економіки. Відповідно до сучасних підходів, обіг акцій здійснюється у двох основних формах на організованому (біржовому) та неорганізованому (позабіржовому) ринках, кожен з яких має власну інституційну структуру, механізми ціноутворення та рівень регулювання [8].

Біржовий обіг акцій характеризується високим рівнем організованості, стандартизації та державного контролю. Він здійснюється через фондові біржі, які виступають ключовими інституційними посередниками між емітентами та інвесторами. В Україні функціонування біржового ринку регламентується законодавством про ринки капіталу та діяльність професійних учасників, що забезпечує прозорість торгів, рівний доступ до інформації та захист прав інвесторів [1]. Біржові торги відбуваються у вигляді електронних аукціонів, де ціна акцій формується на основі співвідношення попиту та пропозиції, що відповідає принципам ринкової економіки [9].

Організаційна структура біржового ринку передбачає наявність таких учасників, як емітенти, інвестори, брокери, дилери, депозитарні установи та клірингові організації. Брокери виконують функцію посередництва між інвесторами та біржею, тоді як дилери здійснюють операції за власний рахунок, формуючи ліквідність ринку. Важливу роль відіграє депозитарна система, яка забезпечує облік прав власності на акції та їх безпечне зберігання у бездокументарній формі [10].

Таблиця 1.2 - Характеристика біржового обігу акцій

Критерій	Характеристика
Рівень організації	Високий (регламентований правилами біржі)
Прозорість	Висока (публічна інформація про угоди)
Ліквідність	Висока
Регулювання	Жорстке державне та міжнародне
Формування ціни	Через біржовий попит і пропозицію
Ризик	Помірний

Джерело: побудовано автором на основі [1; 8; 9]

На відміну від біржового, позабіржовий обіг акцій характеризується децентралізованою структурою та менш жорсткими вимогами до учасників. Угоди здійснюються безпосередньо між сторонами або через електронні торговельні системи, що не мають статусу фондової біржі. Такий ринок часто використовується

для торгівлі акціями малих та середніх підприємств, які не відповідають вимогам лістингу або не прагнуть проходити складну процедуру допуску до біржових торгів [11].

Позабіржовий ринок має значно нижчий рівень прозорості, що підвищує інформаційну асиметрію та ризики для інвесторів. Водночас він забезпечує гнучкість у проведенні угод та можливість залучення капіталу для компаній, які перебувають на ранніх стадіях розвитку. У міжнародній практиці позабіржові системи (наприклад, OTC Markets) відіграють важливу роль у фінансуванні інноваційних підприємств та стартапів [14].

Таблиця 1.3 - Порівняльна характеристика біржового та позабіржового ринків акцій

Критерій	Біржовий ринок	Позабіржовий ринок
Організація торгів	Централізована	Децентралізована
Прозорість	Висока	Низька
Регулювання	Жорстке	Обмежене
Ліквідність	Висока	Низька/середня
Доступ до торгів	Через брокерів	Прямі угоди або платформи
Рівень ризику	Помірний	Високий

Джерело: побудовано автором на основі [8; 11; 14]

Подальший розвиток організації обігу акцій тісно пов'язаний із цифровізацією фінансових ринків та впровадженням сучасних інформаційних технологій. Зокрема, широке застосування електронних торговельних платформ, алгоритмічної торгівлі та технологій обробки великих даних значно підвищує ефективність функціонування як біржового, так і позабіржового сегментів. Це дозволяє зменшити транзакційні витрати, підвищити швидкість укладення угод та забезпечити більш точне ціноутворення [13].

Важливим аспектом є також інтеграція національних фондових ринків у глобальну фінансову систему. Міжнародні стандарти регулювання, зокрема принципи IOSCO, спрямовані на гармонізацію правил торгівлі акціями,

підвищення прозорості та захист прав інвесторів [16]. У цьому контексті біржові ринки виступають основними провідниками міжнародного капіталу, тоді як позабіржові ринки забезпечують додаткові можливості для фінансування інноваційного сектору.

В українських умовах організація обігу акцій перебуває на стадії трансформації. Незважаючи на наявність законодавчої бази та функціонування фондових бірж, рівень розвитку ринку залишається обмеженим, що пов'язано з низькою капіталізацією, недостатньою ліквідністю та обмеженим колом інвесторів [12]. Разом із тим, впровадження сучасних фінансових технологій та гармонізація регулювання з європейськими стандартами створюють передумови для подальшого розвитку фондового ринку України.

Організація біржового та позабіржового обігу акцій є складною багаторівневою системою, яка забезпечує ефективне функціонування фондового ринку. Біржовий сегмент характеризується високим рівнем стабільності та прозорості, тоді як позабіржовий гнучкістю та можливістю фінансування ризикових проєктів. Їх поєднання формує цілісну інфраструктуру ринку капіталу, що сприяє економічному розвитку та інтеграції у світову фінансову систему.

1.2 Функції та роль світових фондових ринків у перерозподілі капіталу

Фондові ринки виконують ключову функцію трансформації фінансових ресурсів у інвестиційний капітал, забезпечуючи ефективний перерозподіл коштів між економічними агентами. У сучасній економіці вони виступають важливим інструментом мобілізації заощаджень населення, інституційних інвесторів та міжнародного капіталу з метою їх подальшого спрямування у продуктивні сектори економіки. Саме через механізм купівлі-продажу цінних паперів, зокрема акцій, відбувається перенаправлення фінансових ресурсів від суб'єктів, які мають надлишок коштів, до тих, хто потребує інвестицій для розвитку [8].

Сутність перерозподілу капіталу через фондовий ринок полягає у функціонуванні двох взаємопов'язаних сегментів первинного та вторинного ринку. Первинний ринок забезпечує безпосереднє залучення капіталу емітентами шляхом розміщення нових випусків акцій (IPO або додаткові емісії), що дозволяє підприємствам отримувати фінансові ресурси для інвестиційних проєктів, модернізації виробництва та розширення діяльності [1]. Вторинний ринок, у свою чергу, створює ліквідність та можливість вільного обігу цінних паперів, що підвищує привабливість інвестування та сприяє формуванню ринкової вартості активів [9].

Ефективність механізму перерозподілу капіталу значною мірою залежить від рівня розвитку фінансової інфраструктури, включаючи біржі, депозитарні системи, клірингові установи та інформаційні платформи. Важливу роль відіграють також фінансові посередники банки, інвестиційні фонди, страхові компанії, які акумулюють кошти інвесторів та спрямовують їх у різні фінансові інструменти, забезпечуючи диверсифікацію ризиків [10]. У сучасних умовах значна частина інвестицій здійснюється через інституційних інвесторів, що дозволяє підвищити стабільність ринку та зменшити вплив спекулятивних операцій.

Особливе значення має міжнародний аспект перерозподілу капіталу. Глобалізація фінансових ринків сприяє вільному руху капіталу між країнами, що дозволяє залучати іноземні інвестиції та підвищувати конкурентоспроможність національної економіки. Міжнародні фондові ринки виступають каналом трансферу фінансових ресурсів від розвинених економік до країн, що розвиваються, забезпечуючи фінансування інфраструктурних проєктів та інноваційного розвитку [20]. Водночас така інтеграція підвищує залежність національних ринків від глобальних фінансових тенденцій та кризових явищ.

Для більш системного розуміння механізмів перерозподілу капіталу доцільно подати їх основні характеристики у табл. 1.4.

Таблиця 1.4 - Основні механізми перерозподілу капіталу через фондові ринки

Механізм	Сутність	Основні учасники	Джерело капіталу	Напрямок руху коштів	Економічний ефект
Первинний ринок (емісія акцій)	Розміщення нових акцій	Емітенти, інвестори, андеррайтери	Заощадження інвесторів	Від інвесторів до компаній	Залучення інвестицій, розвиток бізнесу
Вторинний ринок	Купівля-продаж вже випущених акцій	Інвестори, брокери, біржі	Капітал інвесторів	Між інвесторами	Підвищення ліквідності
Інституційне інвестування	Акумуляція коштів через фонди	Інвестфонди, страхові компанії	Внески інвесторів	До різних фінансових активів	Диверсифікація ризиків
Міжнародні інвестиції	Трансфер капіталу між країнами	Іноземні інвестори, ТНК	Глобальні фінансові ресурси	У національній економіці	Зростання економіки
Біржова торгівля	Організований обіг цінних паперів	Біржі, брокери, трейдери	Інвестиційний капітал	Через торгові системи	Формування ринкової ціни
Позабіржовий ринок	Децентралізований обіг	Інвестори, дилери	Приватний капітал	Прямі угоди	Гнучкість фінансування

Джерело: побудовано автором на основі [1; 8; 9; 10; 20]

Аналіз наведених механізмів свідчить про багаторівневу природу процесу перерозподілу капіталу. Кожен із них виконує окрему функцію, але водночас всі вони взаємопов'язані та доповнюють один одного. Первинний ринок забезпечує притік інвестицій у реальний сектор економіки, тоді як вторинний підтримує ліквідність та стабільність фінансової системи. Інституційне інвестування сприяє концентрації фінансових ресурсів та підвищенню ефективності їх використання, а міжнародні інвестиції розширюють можливості доступу до глобального капіталу.

У сучасних умовах цифровізації та фінансових інновацій відбувається трансформація традиційних механізмів перерозподілу капіталу. Зокрема, розвиток електронних торговельних платформ, алгоритмічної торгівлі та фінтех-рішень сприяє зниженню транзакційних витрат та підвищенню швидкості обігу фінансових ресурсів [13]. Крім того, зростає роль альтернативних інструментів фінансування, таких як краудфандинг та цифрові активи, які доповнюють класичні механізми фондового ринку.

Водночас ефективність перерозподілу капіталу залежить від рівня довіри до фінансової системи, прозорості ринку та якості державного регулювання. Недостатній розвиток інфраструктури, низький рівень захисту прав інвесторів та макроекономічна нестабільність можуть суттєво обмежувати можливості фондового ринку щодо мобілізації інвестиційних ресурсів [6]. Для України актуальним є підвищення інституційної спроможності фондового ринку, розширення кола фінансових інструментів та інтеграція у міжнародний фінансовий простір.

Механізми перерозподілу капіталу через фондові ринки є фундаментальною основою функціонування сучасної економіки, забезпечуючи ефективний рух фінансових ресурсів, підтримку інвестиційної діяльності та стимулювання економічного зростання.

Глобалізація фінансових ринків є однією з ключових тенденцій розвитку світової економіки, що суттєво трансформує механізми функціонування фондових ринків, змінює структуру інвестиційних потоків та посилює взаємозалежність національних економік. У сучасних умовах фондові ринки перестають бути виключно внутрішніми інститутами окремих держав і набувають ознак глобальних систем, у яких рух капіталу відбувається практично без обмежень, а інвестори мають можливість диверсифікувати портфелі на міжнародному рівні [20].

Сутність впливу глобалізації на фондові ринки проявляється насамперед у зростанні обсягів транскордонного руху капіталу. Міжнародні інвестори активно вкладають кошти в акції іноземних компаній, що сприяє підвищенню ліквідності ринків та розширенню джерел фінансування для підприємств. Водночас це призводить до підвищення чутливості національних фондових ринків до глобальних економічних шоків, таких як фінансові кризи, зміни монетарної політики провідних країн або геополітичні конфлікти [6].

Одним із ключових проявів глобалізації є інтеграція фондових бірж та уніфікація правил торгівлі цінними паперами. Міжнародні організації, зокрема IOSCO та ESMA, розробляють стандарти регулювання, спрямовані на забезпечення прозорості, стабільності та захисту прав інвесторів [16; 17]. У результаті

відбувається гармонізація нормативно-правової бази різних країн, що спрощує доступ інвесторів до міжнародних ринків та сприяє розвитку глобальних фінансових інструментів.

Важливим аспектом є також розвиток технологічної інфраструктури фондових ринків. Глобалізація супроводжується впровадженням електронних торговельних платформ, високочастотної торгівлі та систем автоматизованого аналізу фінансових даних. Це забезпечує миттєвий доступ до інформації, підвищує ефективність ринку та сприяє формуванню єдиного інформаційного простору для інвесторів [13].

Таблиця 1.4 - Основні механізми перерозподілу капіталу через фондові ринки

Напрямок впливу	Характеристика	Економічні наслідки
Лібералізація руху капіталу	Зняття обмежень на міжнародні інвестиції	Зростання інвестиційних потоків
Інтеграція фондових ринків	Взаємопов'язаність бірж та фінансових систем	Підвищення ліквідності
Гармонізація регулювання	Уніфікація стандартів та норм	Захист інвесторів
Технологічний розвиток	Впровадження електронної торгівлі	Зростання швидкості операцій
Розвиток інституційних інвесторів	Збільшення ролі фондів та банків	Стабілізація ринку
Глобалізація інформації	Швидке поширення фінансових даних	Підвищення прозорості

Джерело: побудовано автором на основі [6; 13; 16; 20]

Поряд із позитивними ефектами глобалізація має і низку ризиків для розвитку фондових ринків. Зокрема, посилюється залежність національних економік від міжнародних фінансових потоків, що може призводити до нестабільності у випадку різких змін інвестиційної активності. Висока мобільність капіталу сприяє швидкому відтоку інвестицій у періоди криз, що негативно впливає на ліквідність ринку та курс акцій [11]. Крім того, зростає конкуренція між фондовими біржами за залучення капіталу, що стимулює їх до вдосконалення інфраструктури та підвищення ефективності функціонування.

Особливого значення набуває вплив глобалізації на країни з перехідною економікою, зокрема Україну. З одного боку, інтеграція у світові фінансові ринки

відкриває нові можливості для залучення іноземних інвестицій та розвитку національного фондового ринку. З іншого боку, існують ризики, пов'язані з недостатнім рівнем розвитку фінансової інфраструктури, низькою капіталізацією ринку та обмеженою довірою інвесторів [12].

Таблиця 1.6 - Переваги та ризики глобалізації для фондових ринків

Переваги	Характеристика впливу	Ризики	Характеристика впливу
Залучення іноземного капіталу	Розширення інвестиційних можливостей	Волатильність ринку	Залежність від глобальних криз
Зростання ліквідності	Активізація торгівлі акціями	Відтік капіталу	Швидке зменшення інвестицій
Диверсифікація інвестицій	Розподіл ризиків між країнами	Фінансова залежність	Вплив зовнішніх факторів
Технологічний розвиток	Підвищення ефективності ринку	Спекулятивні операції	Посилення нестабільності
Гармонізація стандартів	Покращення регулювання	Конкуренція ринків	Витіснення слабких економік

Джерело: побудовано автором на основі [6; 11; 12; 20]

Подальший аналіз свідчить, що глобалізація формує нову архітектуру фондових ринків, у якій домінують великі міжнародні фінансові центри та транснаціональні корпорації. Це призводить до концентрації капіталу та посилення ролі глобальних інвесторів, які визначають основні тенденції розвитку ринку. У таких умовах національні фондові ринки змушені адаптуватися до міжнародних стандартів та впроваджувати сучасні інструменти регулювання і контролю.

Значний вплив глобалізаційних процесів проявляється також у зміні структури інвестиційних портфелів. Інвестори все частіше віддають перевагу міжнародній диверсифікації, що дозволяє зменшити ризики та підвищити дохідність вкладень. Це стимулює розвиток нових фінансових інструментів, таких як депозитарні розписки, біржові фонди (ETF) та інші похідні інструменти, які забезпечують доступ до глобальних ринків [19].

Водночас ефективне використання можливостей глобалізації потребує належного рівня розвитку фінансової інфраструктури, прозорості ринку та ефективного державного регулювання. Для України це означає необхідність

подальшої гармонізації законодавства з європейськими стандартами, підвищення рівня захисту інвесторів та стимулювання розвитку інституційних інвесторів.

Глобалізація виступає потужним фактором трансформації фондових ринків, створюючи як нові можливості для їх розвитку, так і суттєві ризики. Її вплив є комплексним і багатовимірним, охоплюючи економічні, технологічні та інституційні аспекти функціонування ринку, що потребує системного підходу до управління фінансовими процесами в умовах глобальної економіки.

1.3 Нормативно-правове регулювання торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках

Міжнародні стандарти регулювання фондових ринків формують основу функціонування глобальної фінансової системи та забезпечують узгодженість правил торгівлі цінними паперами у різних країнах. У сучасних умовах глобалізації фінансових потоків національні регулятори дедалі більше орієнтуються на міжнародні принципи, що дозволяє підвищити рівень прозорості, стабільності та захисту інвесторів. Важливість таких стандартів зумовлена необхідністю мінімізації системних ризиків, запобігання фінансовим кризам та забезпечення ефективного функціонування фондових ринків у міжнародному масштабі [20].

Ключову роль у формуванні міжнародних стандартів відіграють наднаціональні організації, серед яких особливе місце займає International Organization of Securities Commissions (IOSCO). Ця організація об'єднує національні регулятори фондових ринків та розробляє принципи, що визначають базові вимоги до регулювання, включаючи забезпечення прозорості ринку, захист прав інвесторів та зниження системних ризиків [16]. Принципи IOSCO визнаються міжнародним еталоном і використовуються як основа для формування національних нормативно-правових систем.

Європейський регіон представлений European Securities and Markets Authority (ESMA), яка координує діяльність національних регуляторів країн ЄС та забезпечує імплементацію єдиних правил функціонування фінансових ринків. ESMA відіграє важливу роль у гармонізації регулювання, зокрема через впровадження директив і регламентів ЄС, що визначають вимоги до торгівлі фінансовими інструментами, розкриття інформації та діяльності фінансових посередників [17]. Це сприяє створенню єдиного європейського фінансового простору.

Важливим напрямом міжнародного регулювання є стандарти прозорості та розкриття інформації. Компанії, чиї акції перебувають в обігу на фондових ринках, зобов'язані надавати достовірну фінансову звітність, що відповідає міжнародним стандартам бухгалтерського обліку. Це дозволяє інвесторам приймати обґрунтовані рішення та зменшує інформаційну асиметрію на ринку [9]. Водночас посилюються вимоги до корпоративного управління, що передбачають забезпечення підзвітності менеджменту та захист прав акціонерів.

Міжнародні стандарти також охоплюють питання управління ризиками та фінансової стабільності. Зокрема, після глобальної фінансової кризи значну увагу приділяють моніторингу системних ризиків, підвищенню вимог до капіталу фінансових установ та запровадженню механізмів раннього реагування на кризові явища [6]. У цьому контексті фондові ринки розглядаються як важливий елемент фінансової системи, стабільність якого впливає на економіку в цілому.

Таблиця 1.7 - Основні міжнародні організації та стандарти регулювання фондових ринків

Організація / стандарт	Основні функції	Сфера впливу	Значення для фондових ринків
IOSCO	Розробка принципів регулювання	Глобальний рівень	Уніфікація стандартів, захист інвесторів
ESMA	Координація регулювання в ЄС	Європейський ринок	Гармонізація правил, контроль за ринками
МСФЗ (IFRS)	Стандарти фінансової звітності	Міжнародний рівень	Підвищення прозорості
Базельські стандарти	Регулювання фінансових ризиків	Банківський сектор	Забезпечення стабільності
Світовий банк	Аналітика та рекомендації	Глобальний рівень	Розвиток фінансових ринків

Джерело: побудовано автором на основі [6; 9; 16; 17; 20]

Аналіз міжнародних стандартів регулювання фондових ринків свідчить про їх комплексний характер та спрямованість на забезпечення стабільності фінансової системи. Вони охоплюють широкий спектр аспектів від організації торгівлі цінними паперами до вимог щодо корпоративного управління та розкриття інформації. Їх впровадження сприяє підвищенню довіри інвесторів, зниженню ризиків та інтеграції національних ринків у глобальну фінансову систему.

У сучасних умовах для України особливого значення набуває адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів, що є необхідною умовою інтеграції у європейський фінансовий простір. Гармонізація регулювання дозволяє підвищити інвестиційну привабливість країни, забезпечити захист прав інвесторів та створити передумови для розвитку ефективного фондового ринку.

Міжнародні стандарти регулювання виступають фундаментом функціонування сучасних фондових ринків, визначаючи правила гри для всіх учасників та забезпечуючи баланс між ефективністю, прозорістю та стабільністю фінансової системи.

Національні системи регулювання фондових ринків формуються під впливом економічних, правових та інституційних особливостей кожної країни, однак у сучасних умовах вони значною мірою орієнтуються на міжнародні стандарти. Регулювання торгівлі акціями спрямоване на забезпечення прозорості ринку, захист прав інвесторів, запобігання маніпуляціям та підтримання фінансової

стабільності. Водночас кожна країна реалізує власну модель регулювання, яка відображає рівень розвитку її фінансової системи та інтеграцію у глобальні ринки капіталу [8].

У Сполучених Штатах Америки функціонує одна з найбільш розвинених і жорстко регульованих систем фондового ринку. Центральним органом регулювання є Комісія з цінних паперів та бірж (SEC), яка здійснює контроль за діяльністю учасників ринку, забезпечує дотримання законодавства та захист інвесторів. Регуляторна модель США базується на принципі повного розкриття інформації, що передбачає обов'язкове оприлюднення фінансової звітності та іншої суттєвої інформації компаніями, чії акції перебувають у вільному обігу [19]. Важливим елементом є також система саморегулювних організацій, які доповнюють державне регулювання та забезпечують оперативний контроль за ринком.

Європейський Союз використовує гармонізовану модель регулювання, що поєднує наднаціональні та національні механізми. Основну координаційну роль відіграє ESMA, яка забезпечує уніфікацію правил функціонування фондових ринків у країнах-членах ЄС [17]. Регулювання базується на директивах і регламентах, зокрема тих, що стосуються ринків фінансових інструментів, прозорості та захисту інвесторів. Особливістю є поєднання централізованого нагляду з автономією національних регуляторів, що дозволяє враховувати специфіку окремих країн при збереженні єдиних стандартів [6].

У країнах з ринками, що формуються, включаючи Україну, система регулювання перебуває на етапі розвитку та адаптації до міжнародних стандартів. В Україні функції регулятора виконує Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, яка здійснює контроль за діяльністю учасників ринку, ліцензування професійної діяльності та нагляд за дотриманням законодавства [3]. Законодавча база, зокрема закони про ринки капіталу та цінні папери, визначає основні принципи функціонування фондового ринку, проте рівень його розвитку поки що поступається розвиненим країнам через низьку ліквідність, обмежену кількість інструментів та недостатню активність інвесторів [12].

Важливою характеристикою національних систем є ступінь участі держави у регулюванні. У розвинених країнах спостерігається баланс між державним контролем та ринковими механізмами, тоді як у країнах, що розвиваються, роль держави часто є більш значною через необхідність забезпечення стабільності та довіри до фінансової системи. Водночас загальною тенденцією є поступове посилення вимог до прозорості, корпоративного управління та фінансової звітності, що відповідає міжнародним стандартам [9].

Таблиця 1.8 - Порівняльна характеристика національних систем регулювання фондових ринків

Критерій	США	ЄС	Україна
Основний регулятор	SEC	ESMA + національні органи	НКЦПФР
Модель регулювання	Централізована	Комбінована	Централізована
Рівень розвитку ринку	Високий	Високий	Середній/низький
Прозорість	Дуже висока	Висока	Помірна
Захист інвесторів	Високий	Високий	Середній
Інтеграція у світові ринки	Максимальна	Висока	Обмежена
Роль держави	Регулятивна	Координаційна	Значна

Джерело: побудовано автором на основі [3; 6; 8; 12; 17; 19]

Аналіз наведених систем регулювання свідчить про значну диференціацію підходів залежно від рівня економічного розвитку та інституційної спроможності держав. У США сформовано високоефективну модель, що базується на принципах ринкової дисципліни та прозорості, тоді як у ЄС домінує інтеграційний підхід, спрямований на створення єдиного фінансового простору. Україна, у свою чергу, перебуває на етапі трансформації, адаптуючи свою нормативно-правову базу до європейських стандартів та поступово підвищуючи рівень ефективності регулювання.

Подальший розвиток національних систем регулювання пов'язаний із необхідністю врахування нових викликів, таких як цифровізація фінансових ринків, поява нових інструментів та підвищення ролі глобальних інвесторів. Це

вимагає вдосконалення законодавства, підвищення ефективності нагляду та забезпечення балансу між інноваційністю та стабільністю фінансової системи.

Національні системи регулювання фондових ринків є важливим елементом забезпечення їх ефективного функціонування, а їх розвиток визначає рівень інтеграції країни у глобальну фінансову систему та її інвестиційну привабливість.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИКО-ДОСЛІДНИЦЬКИЙ АНАЛІЗ ТОРГІВЛІ АКЦІЯМИ НА МІЖНАРОДНИХ ФОНДОВИХ РИНКАХ

2.1 Методичні підходи до оцінювання розвитку міжнародних фондових ринків акцій

Оцінка розвитку міжнародних фондових ринків базується на використанні системи макроекономічних та біржових індикаторів, які дозволяють визначити рівень активності ринку, ефективність його функціонування, ступінь інтеграції у світову фінансову систему та інвестиційну привабливість. У сучасних умовах глобалізації фондові ринки виступають важливим елементом міжнародного руху капіталу, а тому аналіз їх стану потребує комплексного підходу із врахуванням як економічних, так і фінансових показників [8].

До основних макроекономічних індикаторів розвитку фондового ринку належать валовий внутрішній продукт, рівень інфляції, процентні ставки, валютний курс та обсяг іноземних інвестицій. Валовий внутрішній продукт характеризує загальний рівень економічного розвитку країни та прямо впливає на капіталізацію фондового ринку. Зростання ВВП, як правило, супроводжується підвищенням прибутковості компаній, збільшенням обсягів інвестицій та активізацією біржової торгівлі [19]. Водночас високий рівень інфляції негативно впливає на стабільність фондового ринку, оскільки знижує реальну дохідність фінансових активів та підвищує ризики для інвесторів [6].

Суттєве значення мають також процентні ставки центральних банків. Підвищення ставок призводить до подорожчання кредитних ресурсів та скорочення інвестиційної активності, що негативно позначається на динаміці біржових індексів. Навпаки, м'яка монетарна політика стимулює приплив капіталу на фондові ринки та сприяє зростанню вартості акцій [7]. Крім того, важливим

фактором є стабільність національної валюти, оскільки значні валютні коливання підвищують рівень ризику для міжнародних інвесторів та впливають на рух капіталу між країнами [20].

Поряд із макроекономічними показниками важливу роль відіграють біржові індикатори, які характеризують безпосередньо стан фондового ринку. До них належать ринкова капіталізація, фондові індекси, обсяги торгівлі, ліквідність ринку та рівень волатильності. Ринкова капіталізація відображає сукупну вартість компаній, чії акції перебувають в обігу на біржі, та є одним із ключових показників масштабу фондового ринку [9]. Найбільшу капіталізацію у світі мають американські фондові біржі NYSE та NASDAQ, які формують основу глобального ринку акцій [18].

Важливим індикатором є фондові індекси, які дозволяють оцінити загальну динаміку ринку та зміни вартості акцій найбільших компаній. Найбільш відомими міжнародними індексами є S&P 500, Dow Jones Industrial Average, NASDAQ Composite, FTSE 100, Nikkei 225 та DAX [20]. Динаміка цих індексів використовується інвесторами для оцінки ринкових тенденцій, прогнозування економічної активності та формування інвестиційних стратегій.

Таблиця 2.1 - Основні індикатори оцінки розвитку міжнародних фондових ринків

Індикатор	Характеристика	Економічне значення
ВВП	Рівень економічного розвитку країни	Впливає на інвестиційну активність
Інфляція	Темпи зростання цін	Визначає стабільність ринку
Процентні ставки	Вартість кредитних ресурсів	Впливає на рух капіталу
Ринкова капіталізація	Сукупна вартість акцій	Характеризує масштаб ринку
Біржові індекси	Динаміка вартості акцій	Відображають стан ринку
Обсяг торгівлі	Активність операцій з акціями	Показує ліквідність ринку
Волатильність	Коливання цін акцій	Характеризує рівень ризику

Джерело: побудовано автором на основі [6; 8; 9; 19; 20]

Одним із важливих показників ефективності фондового ринку є ліквідність, яка характеризує здатність швидко купувати та продавати акції без суттєвого

впливу на їх ринкову ціну. Високий рівень ліквідності свідчить про значну кількість учасників ринку, активний обіг цінних паперів та стабільність функціонування біржової системи [10]. Для оцінки ліквідності використовують показники обсягу торгівлі, кількості укладених угод та коефіцієнта оборотності акцій.

Водночас важливим індикатором сучасного фондового ринку виступає рівень волатильності. Волатильність відображає інтенсивність зміни цін на акції та характеризує ступінь ризиковості інвестицій. У міжнародній практиці для оцінки ринкової нестабільності широко використовується індекс VIX, який відображає очікування інвесторів щодо майбутніх коливань ринку [11]. Підвищення рівня волатильності зазвичай спостерігається у періоди фінансових криз, геополітичної нестабільності або змін монетарної політики провідних держав.

Система макроекономічних та біржових індикаторів дозволяє комплексно оцінити рівень розвитку міжнародних фондових ринків, визначити тенденції їх функціонування та виявити фактори впливу на інвестиційну активність. Використання таких показників створює основу для проведення подальшого аналізу динаміки торгівлі акціями та оцінки ефективності функціонування міжнародних фондових ринків.

Ринкова капіталізація, біржові індекси та ліквідність є ключовими показниками, що характеризують масштаби, ефективність та рівень розвитку міжнародних фондових ринків. Саме ці індикатори дозволяють оцінити інвестиційну активність, фінансову стабільність та рівень довіри інвесторів до ринку акцій. У сучасних умовах глобалізації міжнародні фондові ринки демонструють високий рівень взаємозалежності, а зміни на провідних біржах світу безпосередньо впливають на глобальний рух капіталу [20].

Одним із найважливіших показників розвитку фондового ринку є ринкова капіталізація, яка визначається як сукупна ринкова вартість усіх акцій, що перебувають в обігу на біржі. Вона характеризує масштаб фондового ринку та рівень економічного розвитку країни. Найбільшу частку світової капіталізації традиційно формують фондові ринки США, насамперед Нью-Йоркська фондова

біржа (NYSE) та біржа NASDAQ, на які припадає понад половина світового біржового капіталу [18].

Упродовж останніх років спостерігається тенденція до зростання глобальної ринкової капіталізації, що пояснюється розвитком технологічного сектору, активізацією міжнародного інвестування та збільшенням ролі транснаціональних корпорацій. Особливо суттєвий вплив на ринок мають компанії технологічного сектору, такі як Apple, Microsoft, Amazon, NVIDIA та Alphabet, ринкова вартість яких значною мірою формує динаміку світових біржових індексів [19].

Таблиця 2.2 - Ринкова капіталізація провідних фондових бірж світу у 2024 році

Фондова біржа	Країна	Ринкова капіталізація, трлн дол. США	Частка у світовій капіталізації, %
NYSE	США	28,4	39,5
NASDAQ	США	24,7	34,3
Shanghai Stock Exchange	Китай	7,9	11,0
Japan Exchange Group	Японія	6,5	9,0
Euronext	ЄС	5,8	8,1
London Stock Exchange	Велика Британія	3,4	4,7

Джерело: побудовано автором на основі [17; 18; 20]

Наведені дані свідчать про домінування американських фондових бірж у структурі світового ринку акцій. Це пояснюється високим рівнем розвитку фінансової системи США, значною концентрацією міжнародного капіталу та провідною роллю американських технологічних компаній у глобальній економіці. Водночас спостерігається поступове посилення позицій азійських фондових ринків, насамперед Китаю, який демонструє стабільне зростання капіталізації та обсягів біржових операцій [11].

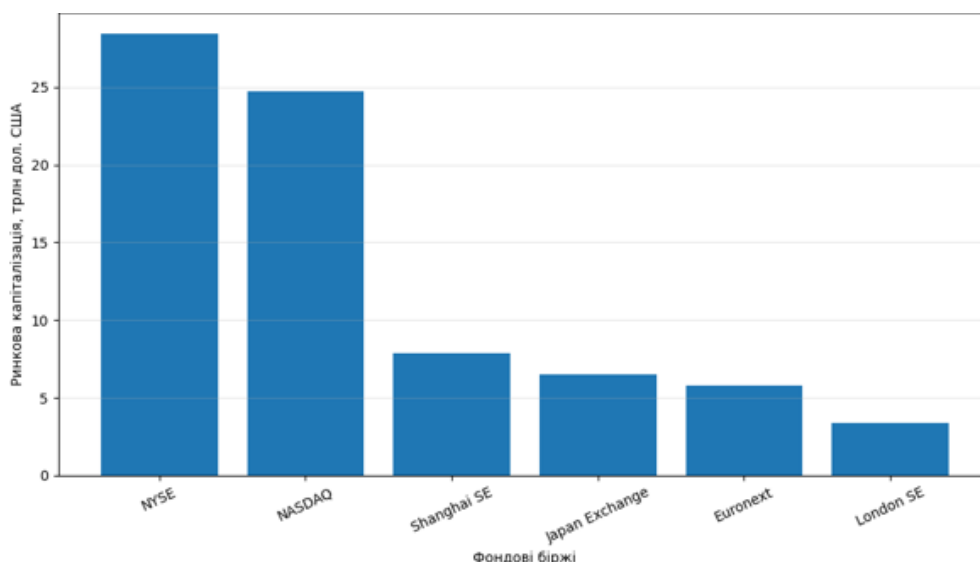

Рисунок 2.1 - Ринкова капіталізація провідних фондових бірж світу у 2024 році.

Джерело: побудовано автором на основі [17; 18; 20].

Важливим показником стану фондового ринку є динаміка біржових індексів, які відображають зміну ринкової вартості акцій найбільших компаній. Фондові індекси використовуються як індикатори економічної активності, інвестиційних очікувань та фінансової стабільності. Найбільш впливовими міжнародними індексами є S&P 500, NASDAQ Composite, Dow Jones Industrial Average, FTSE 100, Nikkei 225 та DAX [20].

У період 2021–2024 років світові фондові індекси демонстрували значну волатильність під впливом глобальної інфляції, змін монетарної політики Федеральної резервної системи США, геополітичної нестабільності та наслідків енергетичної кризи. Попри це, у 2024 році більшість провідних індексів відновили тенденцію до зростання завдяки розвитку сектору штучного інтелекту, цифрових технологій та збільшенню інвестиційної активності [6].

Суттєвим індикатором ефективності функціонування ринку є ліквідність, яка характеризує можливість швидкого здійснення операцій купівлі-продажу акцій без значного впливу на їх ринкову вартість. Високоліквідні ринки приваблюють міжнародних інвесторів, оскільки забезпечують швидкий доступ до капіталу та мінімізують ризики втрат при здійсненні операцій [10].

Таблиця 2.3 - Динаміка основних міжнародних фондових індексів у 2021–2024 рр.

Індекс	2021	2022	2023	2024	Загальна тенденція
S&P 500	+26,9%	-19,4%	+24,2%	+18,1%	Зростання
NASDAQ Composite	+21,4%	-33,1%	+43,4%	+22,7%	Висока волатильність
Dow Jones	+18,7%	-8,8%	+13,7%	+9,5%	Помірне зростання
FTSE 100	+14,3%	+0,9%	+3,8%	+5,2%	Стабільне зростання
Nikkei 225	+4,9%	-9,4%	+28,2%	+16,4%	Активне зростання
DAX	+15,8%	-12,3%	+20,3%	+11,6%	Відновлення ринку

Джерело: побудовано автором на основі [6; 17; 20]

Аналіз динаміки міжнародних фондових індексів свідчить про значний вплив глобальних економічних процесів на функціонування ринку акцій. Найбільш нестабільним виявився технологічний сектор, що відобразилося на коливаннях індексу NASDAQ Composite. Водночас індекси S&P 500 та Nikkei 225 продемонстрували швидке відновлення після кризових явищ завдяки активному розвитку інноваційних компаній та зростанню попиту на цифрові технології [13].

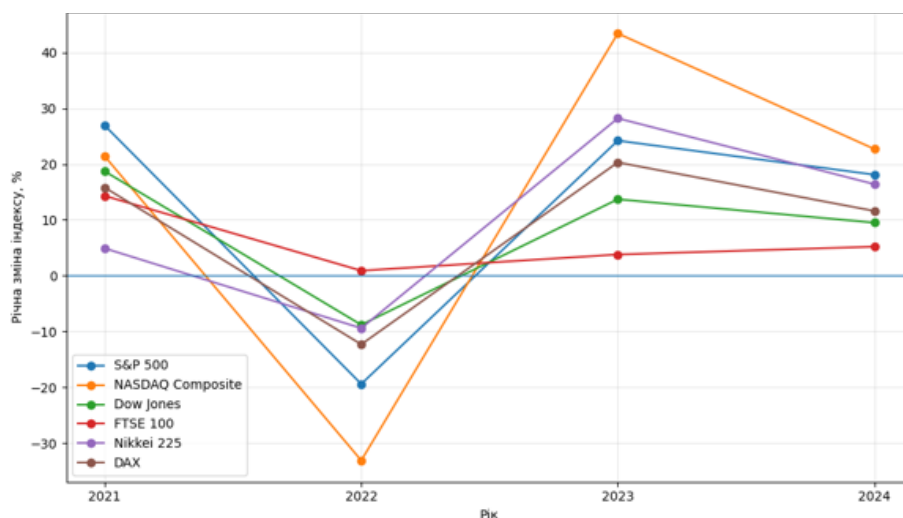

Рисунок 2.2 - Динаміка основних міжнародних фондових індексів у 2021–2024 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [18; 20].

Суттєву роль у розвитку міжнародних фондових ринків відіграє також структура інвесторів. На сучасному етапі значна частина операцій здійснюється інституційними інвесторами інвестиційними фондами, пенсійними фондами та страховими компаніями, які забезпечують стабільність ринку та формують

довгострокові інвестиційні стратегії [15]. Поряд із цим зростає роль приватних інвесторів, активність яких значно посилилася внаслідок розвитку онлайн-платформ та цифрових брокерських сервісів.

Аналіз ринкової капіталізації, біржових індексів та ліквідності свідчить про високий рівень концентрації глобального ринку акцій навколо провідних міжнародних фінансових центрів. Водночас сучасні фондові ринки характеризуються значною залежністю від макроекономічних факторів, технологічних змін та глобальної інвестиційної активності. Це формує нові умови функціонування міжнародного ринку акцій та визначає подальші напрями його розвитку.

2.2 Аналіз динаміки та структури торгівлі акціями на провідних міжнародних фондових біржах

Динаміка обсягів торгівлі акціями на провідних фондових біржах світу є одним із ключових показників активності міжнародного фондового ринку, оскільки вона відображає рівень ліквідності, інвестиційної зацікавленості, довіри учасників ринку та швидкість перерозподілу капіталу між інвесторами. На відміну від ринкової капіталізації, яка показує загальну вартість компаній, що перебувають у лістингу, обсяг торгівлі характеризує фактичну інтенсивність операцій купівлі-продажу акцій у певний період. Саме тому для аналітичної оцінки міжнародного ринку акцій доцільно розглядати не лише капіталізацію бірж, а й показники вартості укладених угод, кількості операцій та оборотності акцій [8; 9].

У міжнародній практиці найбільш активними центрами біржової торгівлі залишаються США, країни Азійсько-Тихоокеанського регіону та провідні ринки Європи. Особливе місце займають Нью-Йоркська фондова біржа та NASDAQ, які акумулюють значну частину глобальної торгівлі акціями завдяки високій концентрації великих емітентів, розвиненій інфраструктурі, широкій участі

інституційних інвесторів та значній ролі технологічного сектору [18; 19]. Водночас у 2024 р. суттєве пожвавлення біржової активності спостерігалось в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, зокрема на фондових біржах Індії, Китаю, Японії, Гонконгу та Тайваню. За даними World Federation of Exchanges, зростання вартості торгів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні у 2024 р. значною мірою було забезпечене Shenzhen Stock Exchange, Shanghai Stock Exchange, Japan Exchange Group, NSE India, HKEX та Taiwan Stock Exchange.

Після періоду високої нестабільності у 2022 р., що був пов’язаний із підвищенням процентних ставок, інфляційним тиском, падінням вартості технологічних акцій та геополітичними ризиками, у 2023–2024 рр. міжнародні фондові ринки поступово відновили активність. Зростання інтересу інвесторів було пов’язане з очікуваннями стабілізації монетарної політики, розвитком сектору штучного інтелекту, підвищенням прибутковості великих технологічних компаній та активізацією інвестицій у цифрову інфраструктуру. Водночас WFE зазначає, що 2024 р. залишався періодом підвищених геополітичних ризиків, зокрема через війну Росії проти України, конфлікт на Близькому Сході та політичну невизначеність у багатьох країнах.

Таблиця 2.4 - Динаміка біржової активності на окремих провідних фондових біржах світу у 2024 р

Фондова біржа	Країна / регіон	Характер динаміки торгівлі акціями у 2024 р.	Основні фактори впливу
NYSE	США	Збереження провідних позицій за масштабом ринку та ліквідністю	Висока концентрація великих корпорацій, активність інституційних інвесторів
NASDAQ	США	Активізація торгівлі акціями технологічних компаній	Зростання інтересу до AI, цифрових технологій, IT-сектору
Shanghai Stock Exchange	Китай	Зростання вартості торгів на 19,1%	Відновлення інвестиційної активності та підтримка внутрішнього ринку
Japan Exchange Group	Японія	Зростання вартості торгів на 22,5%	Підвищення інтересу до японських акцій та реформування корпоративного управління

Продовження табл. 2.4.

NSE India	Індія	Зростання вартості торгів на 76,5%	Швидке розширення внутрішнього інвесторського ринку та економічне зростання
HKEX	Гонконг	Зростання вартості торгів на 31,1%	Відновлення регіональної біржової активності
Taiwan Stock Exchange	Тайвань	Зростання вартості торгів на 41,6%	Висока роль напівпровідникового та технологічного секторів

Джерело: побудовано автором на основі [17; 18; 20] та даних World Federation of Exchanges.

Дані табл. 2.4 свідчать, що у 2024 р. найбільш динамічне зростання біржової активності спостерігалось саме на азійських ринках. Особливо показовим є приклад Індії, де фондова біржа NSE India продемонструвала дуже високі темпи приросту вартості торгів. Це пояснюється розширенням внутрішньої бази інвесторів, зростанням ролі цифрових торговельних платформ, активністю роздрібних інвесторів та підвищенням інтересу міжнародного капіталу до індійської економіки. Подібні тенденції характерні й для Тайваню, де біржова активність значною мірою пов'язана з розвитком технологічного сектору та глобальним попитом на продукцію напівпровідникової галузі.

Американські фондові біржі зберігають провідну роль у світовій торгівлі акціями, хоча їх динаміка у 2024 р. мала дещо інший характер. Для NYSE характерна стабільна висока ліквідність, значна кількість великих емітентів та домінування інституційних інвесторів. NASDAQ, у свою чергу, є більш чутливою до коливань у технологічному секторі, тому її обсяги торгів значною мірою залежать від очікувань щодо прибутковості компаній, пов'язаних із цифровими технологіями, штучним інтелектом, хмарними сервісами та напівпровідниками [18; 19].

Європейські фондові біржі демонструють більш помірну динаміку порівняно зі США та Азією. Це зумовлено повільнішими темпами економічного зростання, більш жорстким регуляторним середовищем, фрагментованістю європейського ринку капіталу та меншою концентрацією великих технологічних компаній. Водночас біржі Європи залишаються важливим сегментом світового фондового

ринку, оскільки забезпечують торгівлю акціями великих промислових, фінансових, енергетичних та споживчих компаній [17].

Таблиця 2.5 - Регіональні особливості динаміки торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках

Регіон	Провідні біржі	Характер динаміки торгівлі	Ключові особливості
Північна Америка	NYSE, NASDAQ	Висока ліквідність та значна концентрація глобального капіталу	Домінування США, висока роль технологічних компаній, активність інституційних інвесторів
Європа	Euronext, London Stock Exchange, Deutsche Börse	Помірна, більш стабільна динаміка	Вища регуляторна узгодженість, але менша технологічна концентрація
Азійсько-Тихоокеанський регіон	Shanghai SE, Japan Exchange Group, HKEX, NSE India, Taiwan SE	Найбільш помітне зростання біржової активності у 2024 р.	Швидке зростання внутрішніх ринків, активність роздрібних інвесторів, роль технологічних секторів
Ринки, що розвиваються	Індія, окремі країни Азії та Латинської Америки	Нерівномірна, але потенційно висока динаміка	Залежність від макроекономічної стабільності, курсових ризиків та притоку іноземного капіталу

Джерело: побудовано автором на основі [11; 17; 18; 20] та статистичних матеріалів World Federation of Exchanges.

Аналіз регіональних особливостей показує, що світова торгівля акціями має нерівномірну структуру. Північна Америка залишається ядром глобального фондового ринку завдяки найбільшій глибині ринку, високій ліквідності та довірі інвесторів. Азійсько-Тихоокеанський регіон демонструє найвищі темпи приросту біржової активності, що свідчить про поступове зміщення частини світового інвестиційного попиту в напрямі азійських економік. Європейський ринок характеризується більшою регуляторною стабільністю, однак його зростання є стриманішим порівняно з американським та азійським ринками.

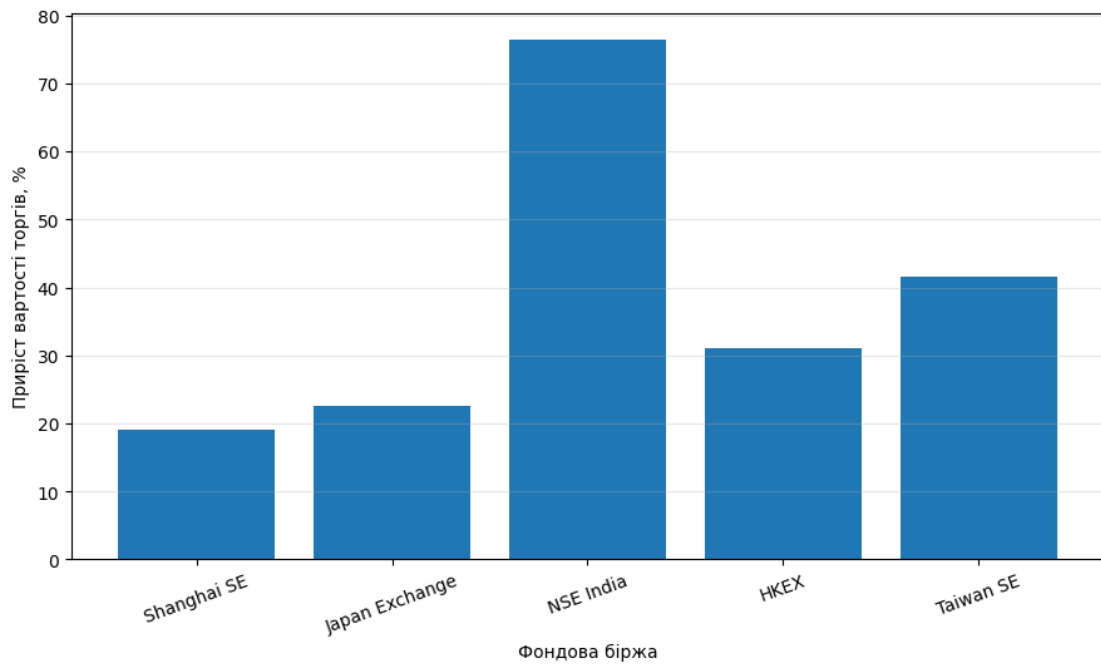

Рисунок 2.3 - Приріст вартості торгів акціями на окремих провідних фондових біржах світу у 2024 році, %

Джерело: побудовано автором на основі [18; 20].

Важливим чинником динаміки обсягів торгівлі акціями є поведінка інвесторів. У періоди економічного зростання та низьких процентних ставок інвестори активніше спрямовують кошти в акції, оскільки очікують вищої дохідності порівняно з борговими інструментами. Натомість під час кризових явищ, зростання інфляції або підвищення ставок центральних банків частина капіталу переміщується у менш ризикові активи, що знижує біржову активність [6; 19]. Саме тому зміни монетарної політики Федеральної резервної системи США, Європейського центрального банку та Банку Японії мають безпосередній вплив не лише на національні, а й на міжнародні фондові ринки.

Окремо слід зазначити роль цифровізації біржової торгівлі. Розвиток електронних платформ, мобільного інвестування, алгоритмічної торгівлі та доступу роздрібних інвесторів до міжнародних ринків сприяв зростанню кількості операцій з акціями. Це особливо помітно на ринках США та Азії, де поєднання технологічної інфраструктури, високої швидкості виконання угод і широкого доступу до біржових сервісів забезпечує постійне зростання торговельної активності [13].

Дослідження динаміки обсягів торгівлі акціями на провідних фондових біржах світу свідчить про збереження домінуючих позицій США, посилення ролі Азійсько-Тихоокеанського регіону та відносно помірний розвиток європейського сегмента. У 2024 р. найбільш виражене зростання торговельної активності було характерне для бірж Індії, Китаю, Японії, Гонконгу та Тайваню, що свідчить про зміну глобальної структури фондового ринку. Подальша динаміка торгівлі акціями залежатиме від монетарної політики провідних країн, геополітичної ситуації, розвитку технологічного сектору та рівня довіри інвесторів до біржової інфраструктури.

Структура міжнародного ринку акцій формується під впливом територіального розміщення біржових центрів, галузевої спеціалізації емітентів, рівня розвитку фінансової інфраструктури та характеру участі інвесторів у біржових операціях. Якщо динаміка торгівлі показує зміну активності ринку в часі, то структурний аналіз дозволяє визначити, які саме регіони, сектори економіки та групи компаній формують основну частину глобального біржового обігу. Такий підхід є важливим для комплексної оцінки міжнародного фондового ринку, оскільки дає змогу встановити не лише масштаби торгівлі акціями, а й внутрішню логіку її концентрації [8; 9].

Регіональна структура міжнародного ринку акцій характеризується значною нерівномірністю. Провідні позиції традиційно займає Північна Америка, насамперед США, де сконцентровано найбільші фондові біржі світу, найвищу ринкову капіталізацію та значну кількість транснаціональних корпорацій. За оцінками Visual Capitalist, у 2024 р. глобальний ринок акцій оцінювався приблизно у 124 трлн дол. США, з яких на США припадало близько 48,6%, на Китай 12,6%, а на ЄС та близькі європейські ринки 12,1%.

Таблиця 2.6 - Регіональна структура світового ринку акцій за ринковою капіталізацією у 2024 р.

Регіон / країна	Орієнтовна ринкова капіталізація, трлн дол. США	Частка у світовому ринку, %	Характеристика ролі у світовій торгівлі акціями
США	60,07	48,6	Основний центр глобального фондового ринку, домінування NYSE та NASDAQ
Китай	15,58	12,6	Один із найбільших азійських ринків, висока роль державного регулювання
ЄС та європейські ринки	14,99	12,1	Розвинена інфраструктура, але нижча концентрація технологічних гігантів
Азія без Японії та Китаю	близько 13,0	близько 10,5	Динамічне зростання Індії, Тайваню, Південної Кореї, Гонконгу
Японія	близько 6,0	близько 4,8	Розвинений ринок із високою роллю промислових і технологічних компаній
Інші країни	близько 14,4	близько 11,4	Менш концентровані ринки з різним рівнем ліквідності

Джерело: побудовано автором на основі [17; 18; 20] та даних Visual Capitalist.

Дані табл. 2.6 свідчать про високу концентрацію світового ринку акцій у США. Така ситуація пояснюється не лише масштабом американської економіки, а й наявністю найбільших публічних компаній світу, глибокою біржовою інфраструктурою, активною участю інституційних інвесторів та високим рівнем довіри до фондового ринку. Значна частка США у світовій капіталізації означає, що зміни на американському ринку швидко впливають на глобальні інвестиційні настрої, біржові індекси інших країн і транскордонні потоки капіталу [19].

Китай посідає друге місце за масштабами фондового ринку, однак його модель розвитку істотно відрізняється від американської. Китайський ринок характеризується значною роллю держави, обмеженнями для іноземних інвесторів у певних сегментах, а також високою залежністю від внутрішньої економічної політики. Водночас фондові біржі Шанхаю, Шеньчжєня та Гонконгу формують один із найпотужніших азійських центрів торгівлі акціями. За даними World Federation of Exchanges, у 2024 р. зростання вартості торгів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні значною мірою забезпечували Shenzhen Stock Exchange,

Shanghai Stock Exchange, Japan Exchange Group, NSE India, HKEX та Taiwan Stock Exchange.

Європейський ринок акцій має розвинену інфраструктуру та високий рівень регуляторної узгодженості, однак поступається США за масштабами капіталізації та концентрацією швидкозростаючих технологічних компаній. Для європейського фондового ринку характерна більша частка фінансового, промислового, енергетичного, фармацевтичного та споживчого секторів. Водночас фрагментованість національних ринків, різниця в податкових режимах і нижча динаміка технологічного сектору обмежують темпи зростання європейського сегмента порівняно з американським та окремими азійськими ринками [17].

Другим важливим напрямом структурного аналізу є секторна структура ринку акцій. У сучасній міжнародній практиці біржовий ринок дедалі більше залежить від технологічних компаній, сектору комунікаційних послуг, фінансового сектору, охорони здоров'я, споживчих товарів та енергетики. Особливо помітною є роль технологічного сектору, який у 2023–2024 рр. став одним із головних драйверів зростання фондових індексів через розвиток штучного інтелекту, хмарних технологій, напівпровідників та цифрових сервісів [13; 19].

Таблиця 2.7 - Секторна структура міжнародного ринку акцій та її вплив на біржову торгівлю

Сектор економіки	Основні представники на світових біржах	Вплив на торгівлю акціями	Рівень інвестиційної активності
Інформаційні технології	Apple, Microsoft, NVIDIA, semiconductor-компанії	Формує значну частину капіталізації та динаміки індексів	Дуже високий
Комунікаційні послуги	Alphabet, Meta, Netflix, телекомунікаційні компанії	Впливає на ринок через цифрову рекламу, медіа та онлайн-сервіси	Високий
Фінансовий сектор	Банки, страхові компанії, інвестфонди	Забезпечує ліквідність, кредитування та інвестиційне посередництво	Високий
Охорона здоров'я	Фармацевтичні та біотехнологічні компанії	Забезпечує стабільний попит на акції захисного типу	Середній / високий
Енергетика	Нафтогазові, електроенергетичні та відновлювані компанії	Залежить від цін на енергоносії та енергетичної політики	Середній

Продовження табл. 2.7.

Споживчий сектор	Ритейл, автомобільні, харчові та luxury-компанії	Чутливий до доходів населення та споживчого попиту	Середній / високий
Промисловість	Машинобудування, авіація, логістика	Відображає стан виробництва та інфраструктурних інвестицій	Середній

Джерело: побудовано автором на основі [8; 13; 18; 19; 20].

Секторний аналіз показує, що сучасний міжнародний фондовий ринок дедалі більше залежить від компаній «нової економіки». У 2024 р. усі сектори S&P 500 продемонстрували зростання, а найкращий результат показав сектор комунікаційних послуг; S&P Dow Jones Indices також зазначав, що секторний вибір мав підвищене значення для результатів інвесторів у 2024 р.

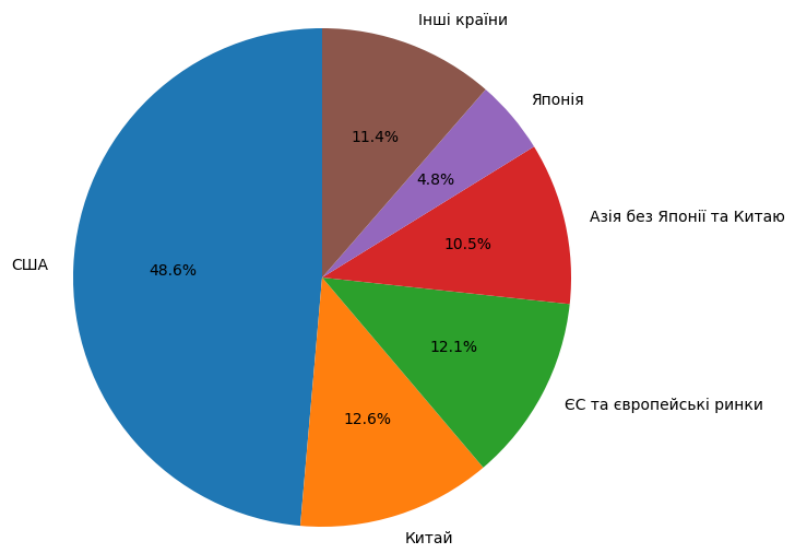

Рисунок 2.4 - Регіональна структура світового ринку акцій за ринковою капіталізацією у 2024 році, %

Джерело: побудовано автором на основі [18; 20].

Найбільш вагомим сектором у глобальній біржовій торгівлі залишається інформаційно-технологічний сектор. Його значення пояснюється високою капіталізацією провідних компаній, глобальним характером їх діяльності та здатністю швидко масштабувати бізнес-моделі. Акції технологічних компаній мають високу ліквідність і часто є об'єктом як довгострокових інвестицій, так і короткострокових спекулятивних операцій. Водночас такий сектор

характеризується підвищеною волатильністю, оскільки його оцінка значною мірою залежить від очікувань майбутнього зростання, процентних ставок і настроїв інвесторів [19].

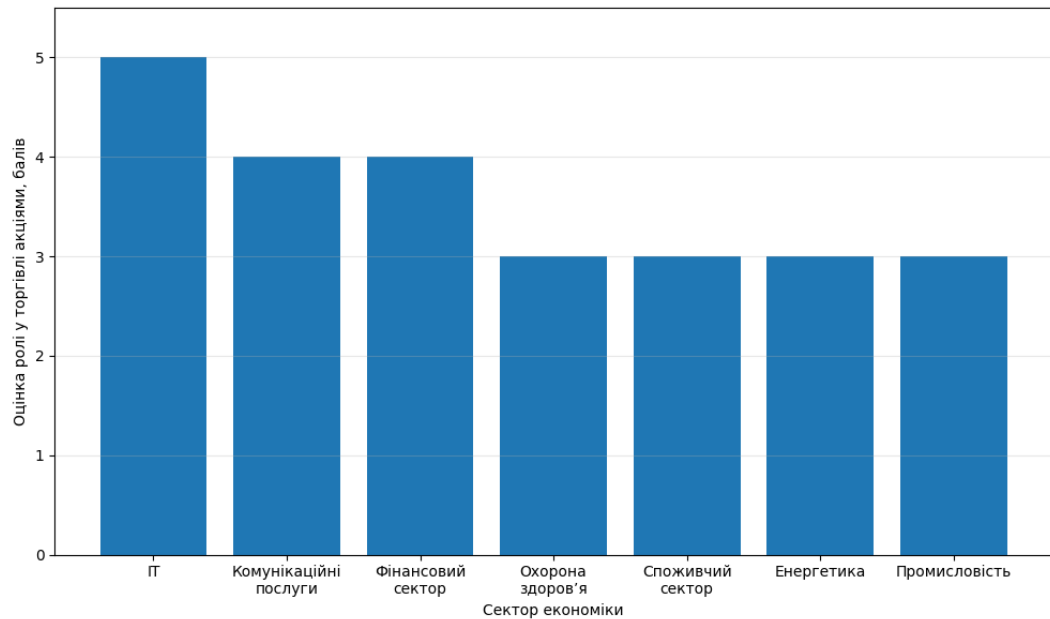

Рисунок 2.5 - Оцінка ролі основних секторів економіки у міжнародній торгівлі акціями.

Джерело: побудовано автором на основі [18; 20].

Фінансовий сектор також залишається важливим елементом міжнародного ринку акцій, оскільки банки, страхові компанії, інвестиційні фонди та біржові оператори безпосередньо забезпечують функціонування ринку капіталу. Акції фінансових компаній чутливі до монетарної політики, рівня процентних ставок і регуляторних вимог. У періоди підвищення ставок прибутковість банків може зростати, однак одночасно збільшуються кредитні ризики та ризики зниження інвестиційної активності [6; 19].

Третім напрямом структурного аналізу є класифікація емітентів, акції яких перебувають в обігу на міжнародних фондових біржах. За масштабом діяльності емітентів можна поділити на транснаціональні корпорації, великі національні компанії, середні компанії, малі інноваційні підприємства та спеціалізовані фінансові структури. Кожна група має різний рівень ліквідності, ризику, доступу до капіталу та інвестиційної привабливості.

Таблиця 2.8 - Структура міжнародного ринку акцій за типами емітентів

Тип емітента	Характеристика	Приклади / сфери	Роль у міжнародній торгівлі акціями	Рівень ризику
Транснаціональні корпорації	Компанії з глобальною діяльністю та високою капіталізацією	Apple, Microsoft, Toyota, Nestlé	Формують основну частину глобальної капіталізації та ліквідності	Середній
Великі національні компанії	Лідери внутрішніх ринків із частковою міжнародною присутністю	Банки, енергетичні, промислові компанії	Забезпечують основу національних біржових індексів	Середній
Технологічні компанії зростання	Компанії з високим потенціалом капіталізації	AI, fintech, semiconductor, cloud-сервіси	Забезпечують швидке зростання індексів, але підвищують волатильність	Високий
Середні компанії	Емітенти з регіональною або галузевою спеціалізацією	Промисловість, ритейл, медицина	Розширюють глибину ринку та інвестиційний вибір	Середній / високий
Малі компанії та стартапи	Компанії ранніх стадій розвитку	Біотехнології, IT, інноваційні послуги	Мають високий потенціал зростання, але низьку стабільність	Дуже високий
ETF та інвестиційні фонди	Інструменти колективного інвестування	Індексні фонди, секторні ETF	Забезпечують диверсифікацію та доступ до широкого ринку	Низький / середній

Джерело: побудовано автором на основі [9; 10; 15; 18; 19].

Наведена класифікація свідчить, що міжнародний ринок акцій не є однорідним. Найбільшу роль у ньому відіграють транснаціональні корпорації та великі технологічні компанії, оскільки саме вони мають найбільшу капіталізацію, високу ліквідність і включаються до провідних фондових індексів. Акції таких компаній є привабливими для пенсійних фондів, інвестиційних фондів, страхових компаній та інших інституційних інвесторів. Водночас швидке зростання акцій технологічних компаній підвищує залежність ринку від вузького кола емітентів, що може створювати ризики надмірної концентрації [19].

Середні та малі компанії відіграють іншу роль у структурі фондового ринку. Вони забезпечують диверсифікацію, сприяють розвитку конкуренції та створюють можливості для інвесторів, які орієнтуються на вищу дохідність. Проте такі

емітенти мають нижчу ліквідність, більшу залежність від внутрішніх ринків і вищий ризик коливання вартості акцій. Тому їх частка у глобальній торгівлі є меншою порівняно з великими корпораціями, але вони залишаються важливим сегментом для розвитку інноваційної економіки [11; 14].

Окреме місце займають біржові інвестиційні фонди, зокрема ETF, які не є класичними акціями окремих компаній, але торгуються на біржах і впливають на структуру фондового ринку. Вони дозволяють інвесторам купувати не одну акцію, а цілий портфель цінних паперів, прив'язаний до певного індексу, сектору або регіону. Зростання популярності ETF сприяє підвищенню ліквідності ринку, спрощує доступ приватних інвесторів до міжнародних активів і посилює роль пасивного інвестування [10; 15].

Структурний аналіз міжнародного ринку акцій свідчить про значну концентрацію глобальної капіталізації у США, посилення ролі азійських ринків і збереження важливого, але більш помірному за темпами розвитку європейського сегмента. За секторною ознакою найбільший вплив на сучасну біржову торгівлю мають технологічні компанії, комунікаційні послуги, фінансовий сектор, охорона здоров'я та споживчі галузі. За типами емітентів провідну роль відіграють транснаціональні корпорації та великі компанії з високою капіталізацією, тоді як середні й малі емітенти забезпечують додаткову диверсифікацію, але мають вищий рівень ризику. Таким чином, структура міжнародного ринку акцій відображає не лише географічний розподіл капіталу, а й глибші зміни у світовій економіці, пов'язані з цифровізацією, глобалізацією та зростанням ролі інноваційних секторів.

2.3 Оцінка ризиків та факторів впливу на торгівлю акціями в умовах глобальної нестабільності

Торгівля акціями на міжнародних фондових ринках відбувається під постійним впливом макроекономічних, фінансових, політичних, технологічних та

поведінкових факторів. На відміну від внутрішніх національних ринків, міжнародний ринок акцій характеризується вищим рівнем взаємозалежності, оскільки зміни у монетарній політиці США, Європейського Союзу, Китаю або Японії можуть швидко впливати на рух капіталу, біржові індекси, валютні курси та інвестиційні рішення в інших країнах. Саме тому оцінка ризиків є важливою складовою аналізу торгівлі акціями, адже вона дає змогу визначити чинники, які можуть як стимулювати зростання біржової активності, так і спричиняти різке падіння цін на фінансові активи [6; 8; 19].

У періоди глобальної нестабільності фондові ринки реагують не лише на економічні показники, а й на очікування інвесторів. Наприклад, зміна прогнозів щодо інфляції, процентних ставок, прибутковості корпорацій або геополітичної ситуації може викликати суттєві коливання вартості акцій навіть до фактичної зміни макроекономічних умов. Це пояснюється тим, що ціна акцій відображає не тільки поточний фінансовий стан компанії, а й очікування щодо її майбутніх доходів, вартості капіталу та загального стану економіки [19].

Макроекономічні фактори мають фундаментальне значення для динаміки торгівлі акціями, оскільки визначають загальні умови функціонування компаній, рівень інвестиційної активності та вартість залучення капіталу. До таких факторів належать темпи економічного зростання, інфляція, процентні ставки, валютні курси, рівень безробіття, бюджетна політика та стан платіжного балансу. Зростання економіки, як правило, позитивно впливає на фондові ринки, оскільки підвищує прибутковість компаній, збільшує споживчий попит і стимулює інвестиції. Натомість уповільнення економічного зростання або рецесійні очікування можуть призводити до падіння біржових індексів і зниження обсягів торгівлі [6; 20].

Особливо важливим фактором є рівень інфляції. За помірної інфляції фондовий ринок може зберігати стабільність, оскільки компанії мають можливість поступово адаптувати ціни, витрати та прибутки. Проте висока інфляція зменшує реальну дохідність інвестицій, підвищує невизначеність і змушує центральні банки підвищувати процентні ставки. У результаті акції стають менш привабливими

порівняно з борговими інструментами, а вартість майбутніх прибутків компаній знижується через вищу ставку дисконтування [19].

Процентні ставки є одним із найчутливіших індикаторів для фондового ринку. Підвищення ставок центральними банками призводить до зростання вартості кредитів для бізнесу, скорочення інвестиційної активності та зниження оцінки компаній, особливо у технологічному секторі, де ринкова вартість значною мірою залежить від майбутніх очікуваних прибутків. Навпаки, зниження процентних ставок здешевлює капітал, стимулює попит на ризикові активи та може сприяти зростанню біржових індексів [6; 7].

Валютні курси також істотно впливають на міжнародну торгівлю акціями. Для іноземного інвестора прибутковість акцій залежить не лише від зміни їх ціни, а й від динаміки валюти країни, у якій здійснюється інвестування. Девальвація національної валюти може зменшити реальну дохідність інвестицій для нерезидентів, навіть якщо ціна акцій у національній валюті зросла. Водночас для експортно орієнтованих компаній слабша валюта може бути позитивним фактором, оскільки підвищує конкурентоспроможність їхньої продукції на зовнішніх ринках [8; 20].

Геополітичні фактори стали особливо важливими для фондових ринків упродовж останніх років. Війни, санкції, торговельні конфлікти, енергетичні кризи, політична нестабільність і порушення глобальних ланцюгів постачання безпосередньо впливають на поведінку інвесторів. У таких умовах зростає попит на менш ризикові активи, а капітал може швидко переміщуватися з ринків, що розвиваються, до розвинених фінансових центрів. Це посилює нерівномірність розвитку міжнародних фондових ринків і підвищує волатильність цін на акції [11; 20].

Таблиця 2.9. Основні фактори впливу на торгівлю акціями на міжнародних фондових ринках

Група факторів	Конкретні прояви	Механізм впливу на торгівлю акціями	Потенційний результат для ринку
Макроекономічні	Зміна ВВП, інфляції, зайнятості, споживчого попиту	Визначають очікування щодо прибутковості компаній та економічного зростання	Зростання або падіння біржових індексів
Монетарні	Зміна процентних ставок, політика центральних банків	Впливають на вартість капіталу та привабливість ризикових активів	Перерозподіл капіталу між акціями, облігаціями та депозитами
Валютні	Коливання курсів долара, євро, юаня, єни	Впливають на дохідність інвестицій для нерезидентів	Зміна активності іноземних інвесторів
Геополітичні	Війни, санкції, торговельні конфлікти, політична нестабільність	Підвищують невизначеність та ризик втрат	Зростання волатильності, відтік капіталу
Корпоративні	Прибутки компаній, дивідендна політика, корпоративне управління	Визначають інвестиційну привабливість окремих акцій	Підвищення або зниження попиту на цінні папери

Джерело: побудовано автором на основі [6; 8; 11; 19; 20].

Дані табл. 2.9 свідчать, що торгівля акціями залежить від широкої системи факторів, які взаємодіють між собою. Наприклад, геополітична нестабільність може одночасно впливати на ціни енергоносіїв, інфляцію, валютні курси, монетарну політику та настрої інвесторів. У результаті один зовнішній шок може спричинити ланцюгову реакцію на різних сегментах міжнародного фондового ринку. Саме тому аналіз ризиків не може обмежуватися лише оцінкою фінансових показників окремих компаній, а має враховувати глобальний макроекономічний і політичний контекст.

Фінансові фактори також мають істотний вплив на торгівлю акціями. До них належать ліквідність ринку, вартість капіталу, рівень боргового навантаження компаній, прибутковість корпоративного сектору, динаміка біржових індексів та

стан банківської системи. У разі погіршення фінансового стану великих компаній або банків інвестори можуть швидко переглядати свої очікування, що призводить до падіння цін акцій і зростання обсягів продажу. Особливо вразливими в таких умовах є компанії з високим борговим навантаженням, оскільки підвищення процентних ставок збільшує їхні фінансові витрати [6; 19].

Важливим чинником є також інформаційне середовище. У сучасних умовах фондові ринки реагують на новини практично миттєво, оскільки торгівля здійснюється через електронні платформи, а значна частина операцій виконується автоматизованими алгоритмами. Це підвищує швидкість реакції ринку на події, але одночасно збільшує ризик надмірних короткострокових коливань. Тому навіть інформаційні сигнали, які не мають довгострокового фундаментального значення, можуть тимчасово впливати на ціни акцій [13].

Ризики на міжнародному ринку акцій мають багаторівневий характер. Вони можуть виникати як на рівні окремої компанії, так і на рівні сектору, країни, регіону або всієї глобальної фінансової системи. Для інвесторів найбільш важливими є ринковий, ліквідний, валютний, процентний, кредитний, політичний, регуляторний, технологічний та поведінковий ризики. Кожен із цих ризиків має власний механізм прояву, але в умовах глобальної нестабільності вони часто посилюють один одного [8; 10; 19].

Ринковий ризик є базовим для торгівлі акціями, оскільки пов'язаний із можливістю зниження вартості фінансових активів унаслідок загального падіння ринку. Він проявляється через зниження біржових індексів, падіння цін окремих акцій, скорочення капіталізації та зміну очікувань інвесторів. Такий ризик неможливо повністю усунути, оскільки він пов'язаний із природою фондового ринку, але його можна частково зменшити за рахунок диверсифікації інвестиційного портфеля [9; 19].

Ризик ліквідності виникає тоді, коли інвестор не може швидко продати акції без значного зниження їхньої ціни. На розвинених ринках, таких як NYSE або NASDAQ, цей ризик є порівняно нижчим через велику кількість учасників і значні

обсяги торгів. Натомість на ринках, що розвиваються, ліквідність може бути обмеженою, що підвищує ризик втрат у періоди ринкової нестабільності [10; 12].

Валютний ризик має особливе значення для міжнародних інвесторів. Наприклад, інвестор, який купує акції іноземної компанії, фактично бере на себе не лише ризик зміни ціни цієї акції, а й ризик зміни валютного курсу. Якщо валюта країни інвестування знецінюється, прибуток інвестора у власній валюті може суттєво зменшитися. Саме тому валютна стабільність є важливою умовою залучення іноземного капіталу на фондовий ринок [8; 20].

Політичний та регуляторний ризики пов'язані зі змінами законодавства, податкових правил, санкційних режимів, обмежень на рух капіталу, вимог до розкриття інформації та правил допуску цінних паперів до торгів. Для міжнародних фондових ринків ці ризики є особливо важливими, оскільки інвестори постійно порівнюють умови інвестування в різних країнах. Чим нижчий рівень правової передбачуваності, тим вищою є премія за ризик і тим менш привабливим стає ринок для довгострокового капіталу [16; 17].

Таблиця 2.10 - Класифікація основних ризиків торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках

Вид ризику	Сутність ризику	Основні прояви	Можливі наслідки для інвесторів
Ринковий	Імовірність зниження вартості акцій через загальне падіння ринку	Падіння індексів, скорочення капіталізації	Зменшення вартості інвестиційного портфеля
Ризик ліквідності	Неможливість швидко продати акції без втрат	Низький обсяг торгів, широкий спред між ціною купівлі та продажу	Втрати при виході з позиції
Валютний	Зміна курсу валюти країни інвестування	Девальвація або ревальвація валюти	Зниження дохідності іноземних інвестицій

Продовження табл. 2.10

Процентний	Вплив зміни процентних ставок на вартість акцій	Підвищення ставок, зростання вартості капіталу	Падіння оцінки компаній, особливо сектору зростання
Геополітичний	Вплив воєн, санкцій, політичних конфліктів	Відтік капіталу, зниження довіри інвесторів	Підвищена волатильність і ризик втрат
Регуляторний	Зміни у правилах функціонування ринку	Нові вимоги до емітентів, обмеження торгівлі	Зниження привабливості окремих ринків
Технологічний	Ризики цифрової інфраструктури та алгоритмічної торгівлі	Збої платформ, кіберризики, flash crash	Різкі короткострокові коливання цін
Поведінковий	Нераціональні дії інвесторів	Панічні продажі, стадний ефект, спекуляції	Формування біржових бульбашок або обвалів

Джерело: побудовано автором на основі [8; 10; 13; 16; 19].

Дані табл. 2.10 показують, що ризики міжнародної торгівлі акціями мають різну природу, але їхній вплив часто проявляється одночасно. Наприклад, у період фінансової кризи ринковий ризик може поєднуватися з ризиком ліквідності, валютним ризиком і поведінковою панікою інвесторів. Це призводить до різкого зростання волатильності та скорочення обсягів купівлі ризикових активів. У таких умовах навіть фінансово стійкі компанії можуть тимчасово втрачати ринкову вартість через загальний негативний настрій на ринку.

Особливе місце серед ризиків займає волатильність. Вона відображає інтенсивність коливання цін на акції або біржові індекси за певний період. Висока волатильність може створювати можливості для отримання прибутку, однак водночас підвищує ризик втрат. Для короткострокових трейдерів волатильність часто є джерелом спекулятивного доходу, тоді як для довгострокових інвесторів вона може створювати додаткову невизначеність і потребу в ретельнішій диверсифікації портфеля [9; 19].

У міжнародній практиці для оцінки очікуваної волатильності фондового ринку часто використовується індекс VIX, який відображає очікування інвесторів щодо майбутніх коливань американського ринку акцій. Зростання індексу VIX зазвичай свідчить про підвищення страху на ринку, посилення невизначеності та

збільшення попиту на захисні активи. Хоча цей індикатор стосується передусім американського ринку, його широко використовують як глобальний індикатор ринкового ризику, оскільки США займають провідну позицію у світовій структурі фондового ринку [18; 19].

Кризові явища на фондових ринках можуть мати різне походження. Вони можуть бути спричинені фінансовими дисбалансами, банківськими кризами, надмірною заборгованістю, різким підвищенням процентних ставок, падінням прибутковості компаній, геополітичними подіями або технологічними збоями. Усі ці фактори можуть викликати масовий перегляд інвестиційних портфелів, падіння довіри та зниження ліквідності [6; 11].

Поведінка інвесторів у кризових умовах часто не є повністю раціональною. У періоди різкого падіння ринку спостерігається ефект панічних продажів, коли учасники ринку продають активи не через фундаментальне погіршення стану компаній, а через страх подальшого падіння. Також поширеним є «стадний ефект», коли інвестори копіюють поведінку більшості, що може посилювати ринкові коливання. У періоди швидкого зростання, навпаки, може формуватися спекулятивний перегрів, коли ціни акцій відриваються від реальних фінансових показників компаній [19].

Для зниження ризиків міжнародні інвестори використовують низку методів управління, серед яких найпоширенішими є диверсифікація, хеджування, аналіз фундаментальних показників, використання біржових індексів, обмеження частки ризикових активів у портфелі та застосування стратегії довгострокового інвестування. Важливу роль відіграє також регуляторна інфраструктура, яка має забезпечувати прозорість ринку, своєчасне розкриття інформації, захист прав інвесторів та контроль за маніпулятивними операціями [16; 17].

Таблиця 2.11 - Методи оцінки та мінімізації ризиків на міжнародному ринку акцій

Метод	Сутність методу	Які ризики зменшує	Практичне значення для інвестора
Диверсифікація портфеля	Розподіл інвестицій між різними країнами, секторами та компаніями	Ринковий, секторний, корпоративний	Зменшує залежність від окремого активу або ринку
Фундаментальний аналіз	Оцінка фінансових показників компанії, прибутку, боргу, дивідендів	Корпоративний, ринковий	Дозволяє обирати фінансово стійкі компанії
Технічний аналіз	Вивчення графіків цін, обсягів торгів і трендів	Короткостроковий ринковий ризик	Допомагає визначати моменти входу та виходу з позиції
Хеджування	Використання похідних фінансових інструментів для страхування ризику	Валютний, процентний, ринковий	Дає змогу обмежити потенційні втрати
Інвестування в ETF	Купівля фондів, що охоплюють широкий ринок або сектор	Ризик окремого емітента	Забезпечує доступ до диверсифікованого портфеля
Моніторинг макроекономічних показників	Аналіз інфляції, ставок, ВВП, валютних курсів	Системний і макроекономічний ризик	Дозволяє враховувати загальну економічну ситуацію
Оцінка волатильності	Аналіз коливань цін та індикаторів ринкового ризику	Ризик короткострокових втрат	Допомагає визначити рівень нестабільності ринку
Дотримання лімітів ризику	Встановлення максимально допустимих втрат і частки активів	Поведінковий, ринковий	Захищає інвестора від надмірної концентрації ризику

Джерело: побудовано автором на основі [9; 10; 16; 17; 19].

Дані табл. 2.11 свідчать, що ефективне управління ризиками на міжнародному ринку акцій потребує поєднання кількох підходів. Найпростішим і водночас одним із найефективніших методів є диверсифікація, яка дозволяє зменшити залежність інвестора від окремого ринку, сектору або компанії. Проте в умовах глобальних криз навіть диверсифіковані портфелі можуть втрачати вартість, оскільки системні ризики одночасно впливають на більшість фінансових

активів. Саме тому диверсифікація має доповнюватися аналізом макроекономічних показників, оцінкою волатильності та контролем за структурою портфеля [19; 20].

Фундаментальний аналіз дає змогу оцінити внутрішню стійкість компаній, чий акції купує інвестор. У періоди нестабільності перевагу часто отримують компанії з високою прибутковістю, помірним борговим навантаженням, стабільними грошовими потоками та сильною ринковою позицією. Натомість компанії, вартість яких базується переважно на очікуваннях майбутнього зростання, можуть бути більш вразливими до підвищення ставок і зміни інвестиційних настроїв [19].

Регуляторне середовище також відіграє важливу роль у зниженні ризиків. Міжнародні стандарти IOSCO та європейські підходи ESMA спрямовані на підвищення прозорості фондових ринків, запобігання маніпуляціям, захист прав інвесторів та забезпечення належного розкриття інформації [16; 17]. У країнах із розвинутою системою нагляду інвестори мають більше можливостей для захисту своїх прав, а ризик недобросовісних дій з боку емітентів або професійних учасників ринку є нижчим.

Для України питання ризиків міжнародної торгівлі акціями має особливе значення, оскільки національний фондовий ринок залишається недостатньо ліквідним і поки що обмежено інтегрованим у глобальний ринок капіталу. З одного боку, це зменшує прямий вплив окремих міжнародних біржових коливань на внутрішній ринок. З іншого боку, обмежена ліквідність, низька кількість публічних емітентів, недостатній рівень довіри інвесторів і воєнні ризики стримують розвиток національного ринку акцій [3; 6; 12].

Оцінка ризиків та факторів впливу на торгівлю акціями в умовах глобальної нестабільності свідчить, що міжнародний фондовий ринок є складною системою, чутливою до макроекономічних, монетарних, валютних, геополітичних, технологічних і поведінкових змін. Найбільш значущими ризиками є ринковий ризик, ризик ліквідності, валютний, процентний, геополітичний, регуляторний і поведінковий ризики. Їхній вплив особливо посилюється в періоди криз, коли інвестори швидко переглядають свої очікування та переміщують капітал у менш

ризикові активи. Для зниження ризиків необхідне поєднання диверсифікації, фундаментального аналізу, хеджування, моніторингу макроекономічних показників і дотримання міжнародних стандартів регулювання.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТОРГІВЛІ АКЦІЯМИ НА МІЖНАРОДНИХ ФОНДОВИХ РИНКАХ

3.1 Ключові проблеми функціонування та регулювання торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках

Міжнародні фондові ринки є одним із головних механізмів перерозподілу капіталу, залучення інвестицій та формування ринкової вартості компаній. Водночас їх функціонування супроводжується низкою проблем, які посилюються в умовах глобалізації, цифровізації фінансових операцій, геополітичної нестабільності та зростання ролі великих інституційних інвесторів. Якщо у попередньому розділі було проаналізовано динаміку, структуру та ризики міжнародної торгівлі акціями, то у цьому підрозділі доцільно зосередити увагу саме на тих проблемах, які обмежують стабільність, прозорість і ефективність функціонування міжнародних фондових ринків.

Однією з ключових проблем є висока концентрація світового ринку акцій у межах кількох провідних фінансових центрів. Як було встановлено у розділі 2, найбільшу частку глобальної ринкової капіталізації формують США, зокрема біржі NYSE та NASDAQ. З одного боку, така концентрація свідчить про високий рівень розвитку американської фінансової системи, довіру інвесторів і наявність потужної біржової інфраструктури. З іншого боку, вона створює ризик надмірної залежності світового ринку від стану економіки США, рішень Федеральної резервної системи, динаміки американських технологічних компаній та інвестиційних настроїв на одному домінуючому ринку [18; 19].

Другою суттєвою проблемою є нерівномірність розвитку фондових ринків різних країн і регіонів. Розвинені ринки мають високу ліквідність, ефективну систему нагляду, розвинену інфраструктуру та значну кількість інституційних

інвесторів. Натомість ринки, що розвиваються, часто стикаються з низькою капіталізацією, обмеженим колом емітентів, нестачею довгострокового інвестиційного капіталу та нижчим рівнем довіри до фінансових інститутів [11; 12]. У результаті міжнародний фондовий ринок залишається асиметричним: капітал переважно концентрується у країнах із розвинутою фінансовою системою, тоді як менш розвинені ринки мають обмежені можливості залучення інвестицій через випуск і обіг акцій.

Важливою проблемою є також інформаційна асиметрія між емітентами, професійними учасниками ринку та інвесторами. Незважаючи на розвиток міжнародних стандартів розкриття інформації, на практиці інвестори не завжди мають однаковий доступ до якісної, своєчасної та повної інформації про фінансовий стан компаній, ризики, корпоративне управління та перспективи розвитку бізнесу. Особливо гостро ця проблема проявляється на ринках, що розвиваються, де рівень прозорості корпоративної звітності може бути нижчим, а механізми захисту прав міноритарних акціонерів менш ефективними [9; 16].

Ще одним проблемним аспектом є ризик маніпулювання ринком та використання інсайдерської інформації. У сучасних умовах біржова торгівля значною мірою залежить від швидкості доступу до інформації, роботи алгоритмічних торговельних систем і поведінки великих учасників ринку. Це створює умови, за яких окремі інвестори або фінансові посередники можуть отримувати перевагу над іншими учасниками, використовуючи нерівний доступ до інформації або технологічні переваги. Саме тому міжнародні регулятори, зокрема IOSCO та ESMA, приділяють значну увагу питанням прозорості, ринкового нагляду, запобігання маніпуляціям та захисту інвесторів [16; 17].

Окремої уваги потребує проблема високої волатильності міжнародних фондових ринків. Волатильність є природною ознакою ринку акцій, однак у періоди глобальної нестабільності вона може набувати надмірного характеру. Такі коливання часто пов'язані не лише з реальними змінами у фінансових результатах компаній, а й із поведінковими факторами: панікою, спекулятивними очікуваннями, стадним ефектом, реакцією на новини або змінами прогнозів

центральных банків [19]. У результаті ціни акцій можуть тимчасово відхилятися від фундаментальної вартості, що підвищує ризики для інвесторів.

Значний вплив на стабільність фондових ринків мають геополітичні ризики. Війни, санкційні обмеження, торговельні конфлікти, енергетичні кризи та політична нестабільність можуть призводити до різкого відтоку капіталу, падіння біржових індексів і зниження довіри інвесторів. Для міжнародного ринку акцій це особливо важливо, оскільки сучасні фондові ринки є взаємопов'язаними: криза в одному великому регіоні може швидко передаватися на інші ринки через інвестиційні фонди, банки, валютні курси та глобальні ланцюги постачання [6; 20].

Проблемним залишається і регуляторне розмежування між різними юрисдикціями. Незважаючи на наявність міжнародних стандартів, кожна країна має власну систему регулювання, вимоги до емітентів, правила лістингу, податкові умови та механізми захисту інвесторів. Це ускладнює транскордонну торгівлю акціями, підвищує витрати для емітентів та інвесторів і створює ризики регуляторного арбітражу, коли учасники ринку обирають юрисдикції з м'якшими вимогами [16; 17].

Таблиця 3.1 - Ключові проблеми функціонування та регулювання міжнародних фондових ринків акцій

Проблема	Сутність проблеми	Наслідки для міжнародної торгівлі акціями	Можливі напрями вирішення
Висока концентрація ринку	Значна частина світової капіталізації зосереджена у США та на кількох провідних біржах	Залежність глобального ринку від рішень США, ФРС і динаміки технологічних компаній	Диверсифікація міжнародних інвестицій, розвиток регіональних біржових центрів
Нерівномірність розвитку ринків	Розвинені країни мають значно вищу ліквідність і капіталізацію, ніж ринки, що розвиваються	Обмежений доступ менш розвинених країн до довгострокового інвестиційного капіталу	Розвиток інфраструктури, стимулювання лістингу, залучення інституційних інвесторів

Продовження табл. 3.1

Інформаційна асиметрія	Нерівний доступ учасників ринку до повної та якісної інформації	Зростання ризику неправильних інвестиційних рішень і зниження довіри інвесторів	Посилення вимог до розкриття інформації та корпоративної звітності
Маніпулювання ринком та інсайдерська торгівля	Використання нерівного доступу до інформації або технологічних переваг	Порушення справедливості торгів і зниження прозорості ринку	Посилення біржового нагляду, санкцій та контролю за операціями
Висока волатильність	Значні коливання цін акцій під впливом економічних, політичних і поведінкових факторів	Зростання ризиків для інвесторів і нестабільність біржових індексів	Розвиток систем ризик-менеджменту, диверсифікація портфелів
Геополітична нестабільність	Вплив воєн, санкцій, торговельних конфліктів і політичних криз	Відтік капіталу, падіння ліквідності, переоцінка ризикових активів	Міжнародна координація регулювання, підвищення стійкості фінансової інфраструктури
Регуляторна фрагментація	Відмінності у правилах торгівлі, лістингу, оподаткування та захисту інвесторів	Ускладнення транскордонних операцій і зростання витрат учасників ринку	Гармонізація стандартів, адаптація принципів IOSCO та ESMA
Технологічні ризики	Залежність торгівлі від електронних платформ, алгоритмів і цифрової інфраструктури	Ризик технічних збоїв, кіберзагроз і різких короткострокових коливань	Посилення кібербезпеки, контроль алгоритмічної торгівлі, резервні системи

Джерело: побудовано автором на основі [6; 9; 13; 16; 17; 19; 20].

Аналіз табл. 3.1 свідчить, що проблеми міжнародних фондових ринків мають комплексний характер і не можуть бути розв'язані лише на рівні окремих бірж або окремих країн. Частина проблем пов'язана з об'єктивною структурою глобального ринку, зокрема з домінуванням США та нерівномірністю розвитку фінансових систем. Інша частина має регуляторну природу й пов'язана з необхідністю підвищення прозорості, захисту інвесторів, боротьби з маніпуляціями та гармонізації правил між юрисдикціями. Окрему групу становлять технологічні та поведінкові ризики, які стали особливо актуальними через розвиток електронної, алгоритмічної та високочастотної торгівлі.

Для України зазначені проблеми мають особливе значення, оскільки національний фондовий ринок поки що не відіграє помітної ролі у глобальній

торгівлі акціями. Основними обмеженнями залишаються низька ліквідність, недостатня кількість публічних емітентів, слабка участь роздрібних та інституційних інвесторів, воєнні ризики, а також потреба в подальшій гармонізації регулювання з європейськими стандартами [3; 12]. У цьому контексті міжнародний досвід є важливим орієнтиром для вдосконалення українського ринку капіталу.

Водночас проблеми міжнародних фондових ринків не слід розглядати лише як негативне явище. Вони також визначають напрями майбутнього розвитку біржової інфраструктури, регуляторної політики та інвестиційних стратегій. Зокрема, висока волатильність стимулює розвиток систем ризик-менеджменту, інформаційна асиметрія посилює вимоги до корпоративної звітності, а технологічні ризики зумовлюють потребу в удосконаленні кібербезпеки та контролю за алгоритмічною торгівлею.

Ключовими проблемами функціонування та регулювання торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках є висока концентрація капіталу, нерівномірність розвитку національних ринків, інформаційна асиметрія, маніпулювання ринком, волатильність, геополітична нестабільність, регуляторна фрагментація та технологічні ризики. Їх подолання потребує поєднання міжнародної регуляторної координації, підвищення прозорості ринку, розвитку фінансової інфраструктури, захисту прав інвесторів і впровадження сучасних технологічних стандартів біржової торгівлі.

3.2 Міжнародний досвід розвитку та регулювання торгівлі акціями: можливості адаптації

Міжнародний досвід розвитку та регулювання торгівлі акціями має важливе значення для визначення напрямів удосконалення фондових ринків, оскільки різні країни сформували власні моделі організації біржової торгівлі, нагляду, захисту інвесторів та забезпечення прозорості ринку. Найбільш показовими для аналізу є

досвід США, Європейського Союзу, Японії, Китаю та окремих ринків, що динамічно розвиваються. Саме ці юрисдикції демонструють різні підходи до поєднання ринкової свободи, державного контролю, технологічного розвитку та регуляторної відповідальності [16; 17; 18].

Досвід США є одним із найважливіших для розуміння функціонування розвиненого фондового ринку. Американська модель базується на високому рівні прозорості, жорстких вимогах до розкриття інформації, активній ролі Комісії з цінних паперів та бірж США, розвиненій системі саморегулювних організацій і високій відповідальності учасників ринку. Центральним принципом цієї моделі є забезпечення рівного доступу інвесторів до достовірної інформації про емітентів, їх фінансовий стан, ризики, корпоративне управління та суттєві події. Такий підхід дозволяє зменшити інформаційну асиметрію та підвищити довіру інвесторів до ринку акцій [18; 19].

Важливою перевагою американського ринку є глибока біржова інфраструктура. NYSE та NASDAQ забезпечують високий рівень ліквідності, значну кількість публічних компаній, розвинені механізми лістингу, електронну торгівлю та доступ широкого кола інвесторів до операцій з акціями. Крім того, США мають розвинений ринок інституційних інвесторів, зокрема пенсійних фондів, інвестиційних фондів, страхових компаній та ETF. Саме наявність потужної інституційної бази дозволяє підтримувати стабільний попит на акції та забезпечувати довгостроковий характер інвестування [10; 15].

Європейський досвід відрізняється більшою увагою до регуляторної гармонізації, захисту інвесторів і координації нагляду між країнами. У межах Європейського Союзу важливу роль відіграє European Securities and Markets Authority, яка сприяє уніфікації правил функціонування фінансових ринків, підвищенню прозорості торгівлі та узгодженню діяльності національних регуляторів [17]. Європейська модель є особливо важливою для України, оскільки подальший розвиток українського ринку капіталу пов'язаний із гармонізацією національного законодавства з європейськими підходами.

Особливістю європейського ринку акцій є поєднання національних фондових бірж із наднаціональними регуляторними вимогами. Такі біржові групи, як Euronext, London Stock Exchange Group та Deutsche Börse, відіграють важливу роль у забезпеченні доступу компаній до капіталу та створенні умов для транскордонних інвестицій. Водночас європейський ринок є більш фрагментованим порівняно з американським, оскільки в його межах існують різні податкові режими, національні регуляторні особливості та відмінності у структурі економік [17; 20].

Досвід Японії демонструє значення корпоративного управління та довгострокових інвестиційних стратегій для розвитку фондового ринку. Японський ринок тривалий час характеризувався значною роллю великих промислово-фінансових груп, банків і довгострокових корпоративних зв'язків. Проте в останні роки в Японії посилилася увага до підвищення ефективності корпоративного управління, прозорості, прибутковості капіталу та орієнтації компаній на інтереси акціонерів. Це сприяло зростанню інтересу інвесторів до японських акцій і позитивно вплинуло на динаміку фондового ринку [20].

Китайська модель розвитку фондового ринку має іншу специфіку. Вона поєднує елементи ринкової торгівлі з активною роллю держави у регулюванні фінансових потоків, контролі за стратегічними секторами та обмеженні окремих операцій іноземних інвесторів. Біржі Шанхаю, Шеньчжєня та Гонконгу відіграють важливу роль у розвитку азійського ринку акцій, однак китайський ринок залишається більш залежним від державної економічної політики, регуляторних рішень і внутрішніх макроекономічних умов [11; 20].

Окремо слід виділити досвід країн, що динамічно розвиваються, зокрема Індії. Індійський фондовий ринок демонструє високу активність завдяки зростанню внутрішньої бази інвесторів, розвитку цифрових брокерських платформ, підвищенню фінансової грамотності населення та активній участі приватних інвесторів. Для України цей досвід є цікавим з погляду формування масового внутрішнього інвестора, розвитку електронної інфраструктури та популяризації інвестування у цінні папери [13; 20].

Таблиця 3.2 - Порівняльна характеристика міжнародного досвіду розвитку та регулювання фондових ринків

Країна / регіон	Основна модель регулювання	Ключові особливості фондового ринку	Сильні сторони досвіду	Обмеження та ризики
США	Жорстке державне регулювання у поєднанні із саморегулюванням	Домінування NYSE та NASDAQ, висока ліквідність, велика кількість публічних компаній	Прозорість, розвинений захист інвесторів, глибина ринку, активність інституційних інвесторів	Висока залежність глобального ринку від американської монетарної політики
ЄС	Гармонізована наднаціональна модель регулювання	Координація через ESMA, національні біржі, єдині стандарти розкриття інформації	Регуляторна узгодженість, захист інвесторів, адаптація до міжнародних стандартів	Фрагментованість ринку, різні податкові та національні умови
Японія	Регульована ринкова модель із акцентом на корпоративне управління	Висока роль великих корпорацій, промислових груп і довгострокового інвестування	Стабільність, поступове підвищення прозорості та ефективності компаній	Повільніші темпи структурних змін порівняно зі США
Китай	Державне стратегічне регулювання фондового ринку	Біржі Шанхаю, Шеньчжєня та Гонконгу, значна роль держави	Масштаб ринку, швидке зростання, підтримка стратегічних секторів	Обмеження для іноземних інвесторів, регуляторна непередбачуваність
Індія	Ринкова модель із активною цифровізацією	Зростання кількості приватних інвесторів, розвиток електронних платформ	Швидке розширення внутрішнього інвесторського ринку	Вища волатильність і залежність від макроекономічної стабільності
Україна	Модель, що перебуває на етапі трансформації та гармонізації з ЄС	Низька ліквідність, обмежена кількість публічних емітентів, воєнні ризики	Наявність законодавчої бази та потенціал євроінтеграції	Недостатня глибина ринку, слабка інституційна база, низька довіра інвесторів

Джерело: побудовано автором на основі [3; 11; 13; 16; 17; 18; 19; 20].

Аналіз табл. 3.2 свідчить, що універсальної моделі регулювання фондового ринку не існує. Кожна країна формує власну систему відповідно до рівня

економічного розвитку, структури фінансової системи, ролі держави, активності інвесторів і ступеня інтеграції у світові ринки капіталу. Водночас можна виокремити кілька спільних елементів, які характерні для найбільш успішних фондових ринків. До них належать прозорість інформації, надійний захист інвесторів, розвинена біржова інфраструктура, наявність інституційних інвесторів, ефективний нагляд, цифровізація торгівлі та стабільне правове середовище.

Для України найбільш релевантним є досвід Європейського Союзу, оскільки саме європейська модель відповідає стратегічному напрямку інтеграції України до європейського фінансового простору. Адаптація європейських стандартів має передбачати посилення вимог до прозорості емітентів, підвищення якості корпоративного управління, захист прав міноритарних акціонерів, розвиток наглядових механізмів і гармонізацію законодавства у сфері ринків капіталу [3; 17].

Водночас американський досвід є важливим для України з точки зору розвитку ліквідності, біржової інфраструктури та культури публічного інвестування. Український фондовий ринок потребує не лише формального вдосконалення законодавства, а й створення реальних економічних стимулів для виходу компаній на публічний ринок. У США публічний статус компанії сприймається як інструмент залучення капіталу, підвищення ринкової вартості та розширення інвестиційної бази. В Україні ж кількість публічних емітентів залишається обмеженою, а фондовий ринок поки що не виконує повною мірою функцію залучення довгострокового капіталу [12; 18].

Досвід Індії може бути корисним для України у частині розвитку роздрібного інвестування та цифрових платформ. Однією з проблем українського ринку є низька участь населення у фондових операціях. Для подолання цієї проблеми важливо розвивати фінансову грамотність, спрощувати доступ до інвестиційних інструментів, створювати зручну цифрову інфраструктуру та забезпечувати прозорі правила захисту прав приватних інвесторів [10; 13].

Японський досвід є цінним з позиції підвищення якості корпоративного управління. Для України це питання має особливе значення, оскільки довіра інвесторів значною мірою залежить від прозорості компаній, відповідальності

менеджменту, захисту прав акціонерів і якості фінансової звітності. Якщо компанії не розкривають достатньо інформації або не демонструють орієнтації на інтереси інвесторів, їх акції залишаються малопривабливими для довгострокового капіталу [9; 16].

Китайський досвід для України не може бути адаптований повністю, оскільки він базується на значно більшій ролі держави у фінансовій системі. Проте окремі його елементи можуть бути корисними, зокрема стратегічна підтримка розвитку національного ринку капіталу, створення умов для залучення інвестицій у пріоритетні галузі та використання фондового ринку як інструменту фінансування економічного розвитку. Водночас надмірне адміністративне втручання може знижувати довіру приватних інвесторів, тому для України важливішим є баланс між державним регулюванням і ринковими механізмами [11; 20].

Таблиця 3.3 - Можливості адаптації міжнародного досвіду розвитку фондових ринків в Україні

Напрямок адаптації	Міжнародний досвід	Можливе застосування в Україні	Очікуваний результат
Гармонізація регулювання	Досвід ЄС та ESMA	Узгодження законодавства з європейськими стандартами ринків капіталу	Підвищення довіри інвесторів і спрощення інтеграції у європейський фінансовий простір
Посилення захисту інвесторів	Досвід США та ЄС	Захист прав міноритарних акціонерів, контроль за маніпуляціями, прозорість операцій	Зростання інвестиційної привабливості ринку
Розвиток біржової інфраструктури	Досвід NYSE, NASDAQ, Euronext	Модернізація торговельних систем, клірингу, депозитарної інфраструктури	Підвищення ліквідності та швидкості операцій

Продовження табл. 3.3

Стимулювання публічного розміщення акцій	Досвід США та ЄС	Створення умов для IPO українських компаній, спрощення процедур лістингу	Залучення довгострокового капіталу для бізнесу
Розвиток роздрібного інвестування	Досвід Індії та США	Фінансова грамотність, цифрові брокерські сервіси, доступні інвестиційні продукти	Розширення внутрішньої бази інвесторів
Підвищення якості корпоративного управління	Досвід Японії та ЄС	Розкриття інформації, незалежні наглядові ради, відповідальність менеджменту	Зростання прозорості емітентів
Розвиток інституційних інвесторів	Досвід США, ЄС, Японії	Активізація пенсійних фондів, інвестфондів, страхових компаній	Формування стабільного довгострокового попиту на акції
Цифровізація ринку	Досвід США, Індії, ЄС	Електронні платформи, онлайн-доступ, автоматизовані сервіси	Зниження транзакційних витрат і підвищення доступності ринку

Джерело: побудовано автором на основі [3; 10; 13; 16; 17; 18; 19; 20].

Дані табл. 3.3 показують, що адаптація міжнародного досвіду для України має здійснюватися не шляхом механічного копіювання окремої моделі, а через поєднання найбільш ефективних практик різних країн. Від Європейського Союзу доцільно переймати підходи до гармонізації законодавства, прозорості, захисту інвесторів та регуляторної координації. Від США механізми розвитку ліквідності, публічного інвестування, інституційної бази та біржової інфраструктури. Від Японії підходи до підвищення корпоративної відповідальності та довгострокового інвестування. Від Індії досвід цифровізації доступу до ринку та залучення роздрібних інвесторів.

Для українського фондового ринку першочерговим завданням є підвищення довіри інвесторів. Без довіри неможливо забезпечити ані зростання ліквідності, ані активізацію публічного розміщення акцій, ані залучення іноземного капіталу. Довіра формується через стабільне законодавство, передбачувані правила, якісну фінансову звітність, ефективний судовий захист, нагляд за професійними учасниками та реальну відповідальність за маніпуляції на ринку [3; 16].

Важливим напрямом є розвиток інституційних інвесторів. У розвинених країнах саме пенсійні фонди, страхові компанії та інвестиційні фонди є основними джерелами довгострокового капіталу на фондовому ринку. В Україні цей сегмент

розвинений недостатньо, що обмежує стабільний попит на акції та зменшує можливості компаній залучати кошти через фондовий ринок. Тому адаптація міжнародного досвіду має передбачати не лише зміни у біржовому регулюванні, а й розвиток усієї системи довгострокових заощаджень [10; 15].

Не менш важливою є проблема лістингу українських компаній. Для розвитку торгівлі акціями необхідно збільшити кількість якісних емітентів, які готові виходити на публічний ринок, розкривати інформацію та залучати капітал через емісію акцій. У цьому аспекті корисним є досвід США та ЄС, де публічний ринок виступає реальним джерелом фінансування бізнесу. Для України важливо створити такі умови, за яких вихід компанії на фондовий ринок буде не формальним обов'язком, а економічно вигідним інструментом розвитку [12; 18].

Цифровізація також має стати одним із ключових напрямів адаптації міжнародного досвіду. Розвиток електронної торгівлі, онлайн-брокерських сервісів, цифрової ідентифікації інвесторів, автоматизованого розкриття інформації та сучасних систем біржового нагляду може суттєво знизити витрати учасників ринку й підвищити доступність інвестицій для населення. При цьому цифровізація має супроводжуватися посиленням кібербезпеки, захистом персональних даних та контролем за алгоритмічними операціями [13; 16].

Міжнародний досвід розвитку та регулювання торгівлі акціями свідчить, що ефективний фондовий ринок формується на основі прозорості, ліквідності, захисту інвесторів, розвиненої інфраструктури, якісного корпоративного управління та стабільного регуляторного середовища. Для України найбільш доцільною є комбінована модель адаптації, що поєднує європейські стандарти регулювання, американські практики розвитку ліквідності та інституційного інвестування, японський досвід корпоративного управління й індійський досвід цифровізації доступу до ринку. Реалізація таких підходів може сприяти підвищенню інвестиційної привабливості українського фондового ринку, розширенню участі внутрішніх і зовнішніх інвесторів та поступовій інтеграції України у міжнародний ринок капіталу.

3.3 Напрями підвищення ефективності та стабільності торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках

Підвищення ефективності та стабільності торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках потребує поєднання регуляторних, інституційних, технологічних та економічних заходів. Як було встановлено у попередніх підрозділах, основними проблемами міжнародного ринку акцій залишаються висока концентрація капіталу на окремих біржах, нерівномірність розвитку національних ринків, інформаційна асиметрія, ризики маніпулювання, надмірна волатильність, геополітична нестабільність і регуляторна фрагментація. Тому напрями вдосконалення мають бути спрямовані не лише на збільшення обсягів торгівлі, а й на підвищення якості ринкової інфраструктури, захист інвесторів та зниження системних ризиків [16; 17; 19].

Першим важливим напрямом є посилення прозорості фондових ринків і підвищення якості розкриття інформації емітентами. Для інвестора ключове значення має доступ до достовірної інформації про фінансовий стан компанії, її прибутковість, структуру власності, корпоративне управління, боргове навантаження та ризики діяльності. Якщо інформація є неповною або несвоєчасною, інвестор не може об'єктивно оцінити вартість акцій, що підвищує ризик неправильних інвестиційних рішень. Саме тому міжнародні стандарти IOSCO та європейська практика ESMA акцентують увагу на розкритті інформації, прозорості торгів і запобіганні маніпуляціям [16; 17].

Другим напрямом є гармонізація регуляторних підходів між різними юрисдикціями. Міжнародний ринок акцій функціонує як взаємопов'язана система, однак правила лістингу, вимоги до емітентів, податкові режими, механізми захисту інвесторів і порядок нагляду суттєво відрізняються між країнами. Це створює додаткові витрати для інвесторів та емітентів, ускладнює транскордонні операції й може стимулювати регуляторний арбітраж. Тому доцільним є подальше

узгодження стандартів розкриття інформації, правил торгівлі, процедур клірингу, нагляду за професійними учасниками та механізмів відповідальності за порушення [16; 17].

Третім напрямом є розвиток біржової та посттрейдингової інфраструктури. Ефективність торгівлі акціями залежить не лише від біржі як торговельного майданчика, а й від якості депозитарної, клірингової, розрахункової та інформаційної системи. Чим швидше, безпечніше та дешевше відбувається укладання й виконання угод, тим вищою є ліквідність ринку. Для розвинених ринків характерна наявність сучасної інфраструктури, що забезпечує високу швидкість операцій, надійний облік прав власності та мінімізацію операційних ризиків [10; 18].

Окреме значення має цифровізація фондових ринків. Розвиток електронних торговельних платформ, онлайн-брокерських сервісів, автоматизованих систем нагляду, штучного інтелекту, великих даних і цифрової ідентифікації інвесторів створює умови для зниження транзакційних витрат та розширення доступу до ринку. Водночас цифровізація має супроводжуватися посиленням кібербезпеки, контролем алгоритмічної торгівлі та запобіганням технічним збоям, оскільки надмірна залежність від технологій може створювати нові системні ризики [13].

Четвертим напрямом є розвиток інституційних інвесторів. Пенсійні фонди, страхові компанії, інвестиційні фонди та ETF відіграють важливу роль у забезпеченні стабільного попиту на акції. На відміну від короткострокових спекулятивних інвесторів, інституційні інвестори зазвичай формують довгострокові портфелі, що знижує надмірну волатильність і сприяє стабільності ринку. Тому розвиток системи колективного інвестування, пенсійних накопичень і біржових фондів є важливою умовою підвищення стійкості фондового ринку [10; 15].

П'ятим напрямом є удосконалення системи управління ризиками. Умови глобальної нестабільності вимагають від бірж, регуляторів, фінансових посередників та інвесторів постійного моніторингу ринкового, валютного, процентного, ліквідного, геополітичного, регуляторного й технологічного ризиків.

Для цього необхідно використовувати стрес-тестування, системи раннього попередження, моніторинг волатильності, аналіз концентрації позицій, контроль маржинальної торгівлі та оцінку впливу зовнішніх шоків на ринок акцій [6; 19].

Таблиця 3.4 - Основні напрями підвищення ефективності та стабільності торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках

Напрямок удосконалення	Сутність заходу	Аргументація доцільності	Очікуваний результат
Підвищення прозорості ринку	Посилення вимог до розкриття фінансової та нефінансової інформації емітентами	Інвестори приймають рішення на основі інформації; її нестача посилює асиметрію та ризик маніпуляцій	Зростання довіри інвесторів і зниження інформаційних ризиків
Гармонізація регулювання	Узгодження стандартів торгівлі, лістингу, нагляду та захисту інвесторів між країнами	Міжнародний ринок акцій є транскордонним, тому різні правила підвищують витрати та ризики	Спрощення міжнародних операцій і підвищення стабільності ринку
Розвиток біржової інфраструктури	Модернізація торговельних, депозитарних, клірингових і розрахункових систем	Надійна інфраструктура забезпечує швидке виконання угод і зменшує операційні ризики	Підвищення ліквідності, швидкості та безпеки торгів
Цифровізація фондових ринків	Використання електронних платформ, AI, big data та автоматизованого нагляду	Цифрові технології знижують транзакційні витрати й розширюють доступ інвесторів до ринку	Зростання доступності торгівлі та ефективності ринкового нагляду
Посилення кібербезпеки	Захист торговельних систем, даних інвесторів і розрахункової інфраструктури	Залежність ринку від цифрових технологій підвищує ризик технічних збоїв і кібератак	Зниження технологічних ризиків і підвищення стійкості ринку
Розвиток інституційних інвесторів	Активізація пенсійних, страхових, інвестиційних фондів та ETF	Інституційні інвестори формують довгостроковий попит і зменшують спекулятивність ринку	Підвищення стабільності та глибини фондового ринку
Удосконалення ризик-менеджменту	Використання стрес-тестування, моніторингу волатильності та систем раннього попередження	Глобальні ринки чутливі до криз, тому важливо вчасно виявляти системні загрози	Зниження ймовірності різких кризових коливань

Продовження табл. 3.4

Захист прав інвесторів	Посилення відповідальності за маніпуляції, інсайдерську торгівлю та порушення прав акціонерів	Без захисту інвесторів неможливо забезпечити довгострокову довіру до ринку	Зростання інвестиційної привабливості та розширення кола інвесторів
------------------------	---	--	---

Джерело: побудовано автором на основі [6; 10; 13; 15; 16; 17; 19; 20].

Аналіз табл. 3.4 показує, що підвищення ефективності та стабільності міжнародної торгівлі акціями має здійснюватися комплексно. Неможливо забезпечити стабільний розвиток фондового ринку лише через збільшення кількості учасників або обсягів торгівлі. Якщо ринок не є прозорим, не має належного нагляду, ефективної інфраструктури та захисту інвесторів, зростання обсягів торгів може супроводжуватися посиленням спекулятивних ризиків і волатильності. Тому першочергове значення мають якісні характеристики ринку: довіра, ліквідність, прозорість, технологічна надійність і регуляторна передбачуваність.

Аргументовано, що ключовим базовим напрямом є саме підвищення прозорості. Якщо інвестори мають доступ до якісної фінансової звітності, зрозумілої структури власності та достовірної інформації про ризики компанії, вони можуть точніше оцінити справедливую вартість акцій. Це зменшує ймовірність надмірного завищення або заниження цін, послаблює інформаційну асиметрію та сприяє більш раціональному ціноутворенню. Відповідно, прозорість ринку є основою не лише для захисту інвесторів, а й для підвищення ефективності самого механізму торгівлі [9; 16].

Не менш важливою є гармонізація регулювання. Оскільки міжнародні інвестори працюють одночасно на різних ринках, надмірні відмінності у правилах лістингу, розкриття інформації та захисту прав акціонерів ускладнюють рух капіталу. Гармонізація не означає повного скасування національної специфіки, але передбачає встановлення спільних мінімальних стандартів. Такий підхід дає змогу зменшити правову невизначеність, підвищити порівнянність емітентів і створити більш прогнозоване середовище для транскордонного інвестування [16; 17].

Цифровізація фондових ринків є перспективним, але водночас ризиковим напрямом. З одного боку, вона забезпечує швидкість, доступність і дешевизну операцій, що особливо важливо для залучення роздрібних інвесторів. З іншого боку, алгоритмічна торгівля, високочастотні операції та автоматизовані рішення можуть посилювати короткострокові коливання ринку. Тому цифровізація має супроводжуватися розвитком систем автоматизованого нагляду, кібербезпеки та регуляторного контролю за торговельними алгоритмами [13].

Розвиток інституційних інвесторів слід розглядати як один із головних чинників стабільності фондового ринку. Саме інституційні інвестори формують довгостроковий попит на акції, підтримують ліквідність і забезпечують професійний підхід до управління активами. Для ринків, що розвиваються, зокрема для України, це має особливе значення, оскільки недостатня участь пенсійних фондів, страхових компаній та інвестиційних фондів обмежує глибину ринку й робить його більш залежним від короткострокових операцій [10; 15].

Для України напрями підвищення ефективності торгівлі акціями мають бути пов'язані з гармонізацією законодавства з європейськими стандартами, розвитком біржової інфраструктури, підвищенням прозорості емітентів і створенням умов для появи якісних публічних компаній. Український фондовий ринок не зможе повноцінно інтегруватися у міжнародний фінансовий простір без зростання довіри інвесторів, захисту прав акціонерів, розвитку інституційних інвесторів і підвищення ліквідності [3; 12; 17].

Важливо також стимулювати вихід українських компаній на публічний ринок. Без достатньої кількості якісних емітентів фондова біржа не може виконувати функцію ефективного перерозподілу капіталу. Для цього необхідні спрощені, але прозорі процедури лістингу, податкові стимули, розвиток корпоративного управління та формування довіри бізнесу до фондового ринку як джерела фінансування. У цьому контексті доцільним є використання досвіду США та ЄС, де публічний ринок є важливим каналом залучення довгострокового капіталу [18; 19].

Основними напрямками підвищення ефективності та стабільності торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках є посилення прозорості, гармонізація регулювання, розвиток біржової та посттрейдингової інфраструктури, цифровізація, кіберзахист, розвиток інституційних інвесторів, удосконалення ризик-менеджменту та посилення захисту прав інвесторів. Їх реалізація дозволить знизити рівень інформаційної асиметрії, підвищити ліквідність, зменшити ризики маніпулювання, посилити довіру інвесторів і забезпечити більш стабільний розвиток міжнародного ринку акцій.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній бакалаврській роботі було досліджено теоретико-правові засади, аналітичні особливості, проблеми та напрями вдосконалення торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках. Проведене дослідження дало змогу встановити, що міжнародний ринок акцій є одним із ключових сегментів світової фінансової системи, через який здійснюється мобілізація капіталу, перерозподіл інвестиційних ресурсів, формування ринкової вартості компаній та забезпечення фінансування економічного розвитку.

У першому розділі роботи було розкрито економічну сутність акцій та механізм їх обігу на фондових ринках. Встановлено, що акції є важливим інструментом залучення капіталу, оскільки вони засвідчують право власності інвестора на частку в акціонерному товаристві та дають можливість отримувати дохід у формі дивідендів або приросту ринкової вартості. Акції виконують не лише інвестиційну, а й перерозподільчу функцію, оскільки забезпечують рух фінансових ресурсів від інвесторів до компаній, які потребують капіталу для розвитку. Водночас інвестування в акції супроводжується ризиками, пов'язаними з волатильністю ринку, зміною фінансових результатів емітентів, макроекономічними коливаннями та поведінкою інвесторів.

У процесі дослідження було визначено, що обіг акцій здійснюється через первинний і вторинний ринки. Первинний ринок забезпечує розміщення нових акцій та залучення капіталу компаніями, тоді як вторинний ринок створює умови для подальшої купівлі-продажу вже випущених цінних паперів. Саме вторинний ринок забезпечує ліквідність акцій, формує їх поточну ринкову ціну та підвищує привабливість інвестування. Було встановлено, що біржовий ринок характеризується вищим рівнем прозорості, регулювання та ліквідності, тоді як позабіржовий ринок є більш гнучким, але водночас має підвищений рівень ризику через нижчу прозорість і слабший контроль.

Також у першому розділі було досліджено роль світових фондових ринків у перерозподілі капіталу. З'ясовано, що фондові ринки забезпечують трансформацію

заощаджень населення, інституційних інвесторів і міжнародного капіталу в інвестиційні ресурси, які спрямовуються у корпоративний сектор. У сучасних умовах особливо зростає значення інституційних інвесторів, зокрема пенсійних фондів, страхових компаній, інвестиційних фондів і ETF, оскільки саме вони формують значний обсяг довгострокового попиту на акції. Водночас глобалізація фінансових ринків посилює взаємозалежність національних фондових ринків, що створює як нові можливості для залучення іноземного капіталу, так і додаткові ризики поширення кризових явищ між країнами.

У роботі було проаналізовано нормативно-правове регулювання торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках. Встановлено, що ефективне функціонування ринку акцій неможливе без прозорих правил торгівлі, захисту прав інвесторів, контролю за діяльністю професійних учасників ринку та запобігання маніпулюванню цінами. Важливу роль у формуванні міжнародних стандартів відіграють IOSCO, ESMA, національні регулятори, а також вимоги до розкриття фінансової інформації та корпоративного управління. Порівняння моделей регулювання США, ЄС та України показало, що найбільш розвинені фондові ринки мають високий рівень прозорості, ефективний нагляд, розвинену інфраструктуру та значну участь інституційних інвесторів.

У другому розділі роботи було здійснено аналітико-дослідницький аналіз торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках. Передусім було визначено систему макроекономічних і біржових індикаторів, які характеризують розвиток ринку акцій. До основних макроекономічних показників належать ВВП, інфляція, процентні ставки, валютний курс, рівень іноземних інвестицій та загальний стан економіки. До біржових індикаторів належать ринкова капіталізація, обсяги торгівлі, ліквідність, фондові індекси, волатильність і кількість публічних емітентів. Було доведено, що саме поєднання макроекономічних та біржових показників дає змогу комплексно оцінити рівень розвитку фондового ринку.

Аналіз ринкової капіталізації, біржових індексів та ліквідності світових ринків акцій показав, що глобальний фондовий ринок є висококонцентрованим. Провідну роль у ньому відіграють США, зокрема біржі NYSE та NASDAQ, на яких

зосереджена значна частина світової капіталізації та найбільші технологічні компанії. Встановлено, що американський фондовий ринок має вирішальний вплив на глобальні інвестиційні настрої, оскільки динаміка індексів S&P 500, NASDAQ Composite і Dow Jones Industrial Average часто використовується як орієнтир для оцінки стану світової економіки. Водночас посилюється роль азійських фондових ринків, зокрема Китаю, Японії, Індії, Гонконгу та Тайваню.

У процесі аналізу динаміки торгівлі акціями було встановлено, що у 2021–2024 роках міжнародні фондові ринки зазнали суттєвих коливань. У 2022 році значний вплив на ринок мали інфляційний тиск, підвищення процентних ставок, геополітична нестабільність і падіння вартості технологічних акцій. У 2023–2024 роках спостерігалось відновлення біржової активності, що було пов'язано з розвитком сектору штучного інтелекту, зростанням прибутковості великих технологічних компаній, очікуваннями стабілізації монетарної політики та відновленням інтересу інвесторів до ризикових активів. Найбільш динамічними у 2024 році були біржі Азійсько-Тихоокеанського регіону, зокрема NSE India, Taiwan Stock Exchange, HKEX, Japan Exchange Group та біржі Китаю.

Структурний аналіз міжнародного ринку акцій показав, що за регіональною ознакою найбільшу частку займають США, далі йдуть Китай, європейські ринки, Японія та інші країни Азії. За секторною структурою найбільший вплив на динаміку торгівлі акціями мають інформаційні технології, комунікаційні послуги, фінансовий сектор, охорона здоров'я, енергетика, промисловість і споживчий сектор. Особливо важливою є роль технологічних компаній, оскільки саме вони значною мірою формують капіталізацію провідних біржових індексів і визначають інвестиційні настрої на міжнародному ринку. За типами емітентів провідне значення мають транснаціональні корпорації та великі компанії з високою капіталізацією, тоді як середні та малі компанії забезпечують додаткову диверсифікацію, але мають вищий рівень ризику.

У другому розділі також було оцінено ризики та фактори впливу на торгівлю акціями в умовах глобальної нестабільності. Встановлено, що міжнародний ринок акцій є чутливим до макроекономічних, монетарних, валютних, геополітичних,

корпоративних, технологічних і поведінкових факторів. Найбільш значущими ризиками є ринковий ризик, ризик ліквідності, валютний ризик, процентний ризик, геополітичний ризик, регуляторний ризик, технологічний ризик і поведінковий ризик. Було обґрунтовано, що в умовах глобальної нестабільності ці ризики часто діють одночасно, посилюючи один одного та створюючи загрозу різкого падіння цін на акції.

Особливу увагу було приділено волатильності фондових ринків. Встановлено, що волатильність є природною ознакою ринку акцій, однак у періоди криз вона може суттєво зростати під впливом панічних настроїв, спекулятивних очікувань, зміни процентних ставок або геополітичних подій. Висока волатильність створює можливості для короткострокових трейдерів, але водночас підвищує ризики для довгострокових інвесторів. Тому ефективне управління ризиками потребує диверсифікації портфеля, фундаментального аналізу, хеджування, контролю за структурою активів, моніторингу макроекономічних показників і дотримання лімітів ризику.

У третьому розділі було визначено ключові проблеми функціонування та регулювання торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках. До основних проблем віднесено високу концентрацію ринку, нерівномірність розвитку національних фондових ринків, інформаційну асиметрію, маніпулювання ринком, інсайдерську торгівлю, високу волатильність, геополітичну нестабільність, регуляторну фрагментацію та технологічні ризики. Було доведено, що ці проблеми мають комплексний характер і не можуть бути вирішені лише на рівні окремих бірж або окремих країн. Їх подолання потребує міжнародної координації, підвищення прозорості, розвитку інфраструктури, посилення захисту інвесторів і впровадження сучасних технологічних стандартів.

Аналіз міжнародного досвіду розвитку та регулювання торгівлі акціями показав, що найбільш ефективні фондові ринки поєднують прозорість, ліквідність, захист інвесторів, розвинену біржову інфраструктуру, цифровізацію торгівлі та якісне корпоративне управління. Досвід США є важливим з погляду розвитку ліквідності, інституційного інвестування, публічного ринку та захисту інвесторів.

Досвід Європейського Союзу є особливо актуальним для України, оскільки він передбачає гармонізацію регулювання, прозорість, координацію нагляду та інтеграцію фінансових ринків. Досвід Японії важливий з позиції корпоративного управління, досвід Індії щодо цифровізації та розвитку роздрібного інвестування, а досвід Китаю щодо стратегічної ролі держави у розвитку фондового ринку.

Для України адаптація міжнародного досвіду має здійснюватися не шляхом механічного копіювання окремої моделі, а через поєднання найбільш ефективних практик різних країн. Найбільш доцільним є використання європейських стандартів регулювання, американських підходів до розвитку ліквідності та інституційного інвестування, японського досвіду корпоративного управління й індійського досвіду цифровізації доступу до ринку. Основними завданнями для України є підвищення довіри інвесторів, розвиток інституційних інвесторів, збільшення кількості якісних публічних емітентів, модернізація біржової інфраструктури та гармонізація законодавства з європейськими стандартами.

У роботі було обґрунтовано напрями підвищення ефективності та стабільності торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках. До таких напрямів належать підвищення прозорості ринку, гармонізація регулювання, розвиток біржової та посттрейдингової інфраструктури, цифровізація фондових ринків, посилення кібербезпеки, розвиток інституційних інвесторів, удосконалення систем ризик-менеджменту та захист прав інвесторів. Аргументовано, що ефективний фондовий ринок не може розвиватися лише за рахунок збільшення обсягів торгівлі. Його стабільність залежить від якості регулювання, довіри інвесторів, прозорості емітентів, надійності інфраструктури та здатності ринку протистояти кризовим явищам.

Отже, мету кваліфікаційної бакалаврської роботи було досягнуто, оскільки в роботі обґрунтовано теоретико-методичні засади торгівлі акціями на міжнародних фондових ринках, здійснено аналіз їх динаміки, структури, індикаторів і ризиків, а також визначено основні напрями підвищення ефективності та стабільності функціонування ринку. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані висновки та рекомендації можуть бути використані для

вдосконалення підходів до розвитку фондового ринку України, підвищення його інвестиційної привабливості та поступової інтеграції у міжнародний фінансовий простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3480-15> (дата звернення: 10.06.2026)
2. Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022 № 2465-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2465-20> (дата звернення: 10.06.2026)
3. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua> (дата звернення: 10.06.2026)
4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Звіт про роботу Комісії у 2024 році. Київ, 2025. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/05/zvit-nktspfr-2024-rik.pdf> (дата звернення: 10.06.2026)
5. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Оновлена Стратегія розвитку фінансового сектору України. Київ, 2025. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/onovlena-stratehiia-rozvytku-finansovoho-sektoru-ukrainy-zberezhennia-stabilnosti-zaluchennia-investytsii-ta-ievrointehratsiia/> (дата звернення: 10.06.2026)
6. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Київ, 2024. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 10.06.2026)
7. Національний банк України. Річний звіт 2023. Київ, 2024. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 10.06.2026)
8. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : підручник. 2-ге вид., оновл. Київ : Знання, 2021. 535 с.
9. Осецький В. Л., Міщенко В. І. Фінансові ринки та інститути : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2021. 349 с.
10. Коваленко Ю. М. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 368 с.
11. Барановський О. І. Фінансові ринки в умовах глобалізації : монографія. Київ : Наукова думка, 2021. 432 с.

12. Кравченко І. С. Сучасний стан та перспективи розвитку фондового ринку України. Економіка та держава. 2023. № 2. С. 67–72.
13. Лагутін В. Д., Борисенко Н. О. Фондовий ринок України: тенденції розвитку в умовах цифровізації. Фінанси України. 2022. № 8. С. 45–60.
14. Пластун О. Л., Макаренко І. О. Розвиток фондових ринків у глобальній економіці. Економічний простір. 2021. № 167. С. 15–20.
15. Школьник І. О. Роль фондового ринку у забезпеченні економічного розвитку. Вісник НБУ. 2020. № 3. С. 22–29.
16. International Organization of Securities Commissions (IOSCO). Official website. URL: <https://www.iosco.org> (дата звернення: 10.06.2026)
17. European Securities and Markets Authority (ESMA). Official website. URL: <https://www.esma.europa.eu> (дата звернення: 10.06.2026)
18. Fabozzi F. J. Capital Markets: Institutions and Instruments. 2021 ed. Pearson, 2021.
19. Mishkin F. S. The Economics of Money, Banking and Financial Markets. 13th ed. Pearson, 2021.
20. World Bank. Global Financial Development Report 2023. Washington, 2023. URL: <https://www.worldbank.org> (дата звернення: 10.06.2026)
21. World Federation of Exchanges. FY 2024 Market Highlights Report. London : WFE, 2025. URL: https://wfe-live.lon1.cdn.digitaloceanspaces.com/org_focus/storage/media/Cally%20Billimore/WF%20FY%202024%20Market%20Highlights%20Report%2010022025.pdf (дата звернення: 10.06.2026)
22. World Federation of Exchanges. H1 2024 Market Highlights Report. London : WFE, 2024. URL: https://wfe-live.lon1.cdn.digitaloceanspaces.com/org_focus/storage/media/Cally%20Billimore/h1-2024-market-highlights-report-002pgcleanv3.pdf (дата звернення: 10.06.2026)
23. SIFMA. 2025 Capital Markets Fact Book. New York : Securities Industry and Financial Markets Association, 2025. URL: <https://www.sifma.org/research/statistics/fact-book> (дата звернення: 10.06.2026)

24. International Monetary Fund. Global Financial Stability Report: Steadying the Course: Financial Markets Navigate Uncertainty. October 2024. Washington, DC : IMF, 2024. URL: <https://www.imf.org/en/publications/gfsr/issues/2024/10/22/global-financial-stability-report-october-2024> (дата звернення: 10.06.2026)
25. International Monetary Fund. Global Financial Stability Report: The Last Mile: Financial Vulnerabilities and Risks. April 2024. Washington, DC : IMF, 2024. URL: <https://www.imf.org/en/publications/gfsr> (дата звернення: 10.06.2026)
26. OECD. OECD Corporate Governance Factbook 2023. Paris : OECD Publishing, 2023. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-corporate-governance-factbook-2023_6d912314-en.html (дата звернення: 10.06.2026)
27. OECD. G20/OECD Principles of Corporate Governance 2023. Paris : OECD Publishing, 2023. URL: <https://www.oecd.org/corporate/principles-corporate-governance/> (дата звернення: 10.06.2026)
28. MSCI. MSCI ACWI Index Factsheet. MSCI Inc., 2025. URL: <https://www.msci.com/indexes/index/892400> (дата звернення: 10.06.2026)
29. Cboe Global Markets. Cboe Volatility Index Methodology. Chicago : Cboe, 2026. URL: https://cdn.cboe.com/resources/indices/Volatility_Index_Methodology_Cboe_Volatility_Index.pdf (дата звернення: 10.06.2026)
30. Nasdaq, Inc. Annual Reports. Nasdaq Investor Relations, 2025. URL: <https://ir.nasdaq.com/financials/annual-reports> (дата звернення: 10.06.2026)
31. U.S. Securities and Exchange Commission. Investor Bulletin: SEC Investigations. Washington, DC : SEC, 2014. URL: <https://www.investor.gov/introduction-investing/general-resources/news-alerts/alerts-bulletins-55> (дата звернення: 10.06.2026)
32. U.S. Securities and Exchange Commission. Investor Bulletin: Trading Suspensions. Washington, DC : SEC, 2013. URL: <https://www.sec.gov/files/tradingsuspensions.pdf> (дата звернення: 10.06.2026)
33. Портфельне інвестування : підручник / О. Г. Шевченко, Т. В. Майорова, О. М. Юркевич та ін. ; за наук. ред. О. Г. Шевченко, Т. В. Майорової ;

М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ : КНЕУ, 2010. 407 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/29338> (дата звернення: 10.06.2026)

34. Міжнародні фінанси : підручник / О. М. Мозговий, Т. В. Мусієць, Л. В. Руденко-Сударєва та ін. ; за заг. ред. О. М. Мозгового ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ : КНЕУ, 2016. 515 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/24580> (дата звернення: 10.06.2026)

35. Майорова Т. В. Проектне фінансування : підручник / Т. В. Майорова, О. О. Ляхова та ін. ; за ред. Т. В. Майорової ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Центральноєвропейська академія навчань та сертифікації (CEASC). 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : КНЕУ, 2017. 434 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/29541> (дата звернення: 10.06.2026)

